

Jemina Kettunen

MOTIVAATION PUUTTEEN TAUSTALLA
OLEVAT TEKIJÄT JA AMMATILLISTEN
OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN:
Nuorten tarinoita keskeyttämisprosesseista

Erityispedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2012
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kettunen, Jemina. MOTIVAATION PUUTTEEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT JA AMMATILLISTEN OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN: Nuorten tarinoita keskeyttämisprosesseista. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2012. 65 sivua. Julkaisematon.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus, jonka tarkoituksena oli selvittää, mitä tekijöitä toisen asteen ammatillisten opintojen keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla on. Tutkimus oli osa Niilo Mäki-instituutin Motivoinninhanketta. Kohdejoukkona oli kolme 17–19-vuotiasta naisopiskelijaa, jotka olivat opiskelleet erään ammattiopiston yksiköissä vuosien 2008–2010 aikana ja eronneet oppilaitoksesta. Tutkimusaihe rajattiin koskemaan vain nuorten omaa näkökulmaa ja siinä korostuivat nuorten omat näkemykset opintojen keskeyttämisen merkityksestä omaan elämäntilanteeseen. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä syitä motivoitumaton nuori koki olevan opintojensa keskeyttämisen taustalla. Lisäksi selvitettiin, millä perusteilla nuori hakeutui ammatillisiin opintoihin, millaisena nuori koki keskeyttämissäätönsä ja millaisia tulevaisuuden näkemyksiä nuorilla oli keskeyttämissäätönsä jälkeen.

Aineisto koostui kolmen nuoren naisen haastatteluista. Tutkimuksen aineistonkeruu suoritettiin teemahaastattelun avulla. Haastattelut analysoitiin sisällönanalyysillä käyttäen. Löydökset esitettiin kolmena tapauksena, joissa jokaisen nuoren tarina oli oma tapauksensa. Löydökset osoittivat, että opintojen keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla oli yhdellä nuorella väärä alavalinta ja kahdella nuorella mielenterveydelliset tekijät. Tapauksista ilmeni, että aiemmalla koulumenestyksellä, mielenterveydellisillä tekijöillä ja nivelvaiheen opinto-ohjauksella oli merkitystä ammatillisiin opintoihin hakeutumisessa. Keskeyttämissäätös oli jokaisen nuoren kohdalla helpottava päätös. Jokaisen nuoren näkemykset tulevaisuuteensa olivat keskeyttämissäätönsä jälkeen positiiviset.

Tutkimuksen löydökset toivat lisää vahvistusta siihen, kuinka opiskelumotivaation vähenemiseen ja opintojen keskeyttämiseen vaikuttavat useat tekijät yksilö- ja oppimisympäristötasolla. Löydösten perusteella voidaan todeta, että opintojen keskeyttäminen voi olla nuorelle järkevä ja elämänkulkua jäsentävä ratkaisu. Keskeyttämisriskissä oleva opiskelija tarvitsee opintojensa tueksi joustavia opetusjärjestelyjä. Keskeyttämisen ennaltaehkäisemiseksi tulee kiinnittää huomiota toimivaan nivelvaiheen opinto-ohjaukseen ja yksilöllisten opiskelupolkujen toteutukseen.

ASIASANAT: motivaatio, opintojen keskeyttäminen, ammatillinen koulutus, teemahaastattelu, tapaustutkimus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	7
2.1 Ammatillinen koulutus.....	7
2.2 Motivaation merkitys nuoren koulunkäynnissä	8
2.3 Keskeyttämisen määrittelyä	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
3.1 Tutkimusaiheen rajaus.....	15
3.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	15
3.3 Tutkimuksen kohdejoukko	16
3.4 Tutkimuksen lähestymistapana tapaustutkimus	17
3.5 Aineistonkeruu ja tutkimusmenetelmät.....	19
3.6 Aineiston analysointi	21
3.7 Tutkimuksen luotettavuus	26
4 TUTKIMUKSEN LÖYDÖKSET: Opinnot katkolla – tarinoita keskeyttäjästä	29
4.1 Heidi – kokeilujen kautta toivealalle.....	29
4.2 Minna – uupuneesta opiskelijasta onnelliseksi äidiksi.....	35
4.3 Tuulia – keskeyttämiskierteestä uuteen elämänvaiheeseen.....	41
5 MOTIVAATION PUUTE – OPISKELIJAN VAI OPPILAITOKSEN ONGELMA?	49
LÄHTEET	55
LIITTEET	
Liite 1: Lomake oppilaitoksesta eroamiseen	59
Liite 2: Selvitys tutkimukseen liittyvästä haastattelusta.....	61
Liite 3: Tutkimussopimuslomake	62
Liite 4: Lomake huoltajan suostumusta varten.....	63
Liite 5: Haastattelurunko	64

1 JOHDANTO

Toisen asteen ammatillinen tutkinto on tänä päivänä edellytys nuoren työmarkkinoille sijoittumiselle. Toisaalta tutkinnon suorittaminen ei kuitenkaan takaa nuorelle työpaikan saamista. Peruskoulunsa päättävä nuori joutuu toisen asteen opintojen edessä valintojen viidakkoon, jossa ratkaisevat yläkoulun aikainen opintomenestys, oikealla hetkellä tehty alavalinta ja opiskelumotivaatio. Mitä jos nuori epäonnistuu alavalinnassaan tai opinnot eivät lähde etenemään toivotulla tavalla? Opintoihin sitoutumisen taustalla on monia toisiinsa vaikuttavia tekijöitä. Tilastotietojen mukaan viime vuosien lukuvuosittaiset keskeyttämisprosentit ovat olleet suurimmat juuri toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa (Tilastokeskus 2011). Mitkä ovat opintojen keskeyttämisen kustannukset oppilaitokselle, yhteiskunnalle tai nuorelle itselleen?

Huoli toisen asteen ammatillisten opintojen keskeyttämismäärästä on tiedostettu ja otettu vakavasti. Opintojen keskeyttäminen on ongelmallinen ilmiö, jota on pyritty ratkaisemaan jo vuosikymmenien ajan. Keskeyttämisestä on saatavilla runsaasti tilastotietoa ja sen taustalla olevia syitä on tutkittu laajasti eri koulutustasoilla. Keskeyttämisen ehkäisemiseksi on toimeenpantu useita erilaisia valtakunnallisia ja alueellisia projekteja ja toimintamuotoja, joista on raportoitu positiivisia tuloksia. Toisen asteen ammatillisten opintojen keskeyttämisprosentit ovatkin pienentyneet ja ammatillisen koulutuksen suosio on kasvussa. Tilastotietoja tarkastellessa tulee kuitenkin huomioida, että keskeyttämisprosentit eivät kerro koko totuutta. Prosentit sisältävät aina tilastollisia vääristymiä, sillä keskeyttäjien joukossa voi olla niin koulutussektoria tai opintolinjaa vaihtavat opiskelijat kuin he, jotka keskeyttävät tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan. Puhutaankin positiivisista ja negatiivisista keskeyttäjästä. Tilastointiin vaikuttavat myös oppilaitoskohtaiset erot opiskelijoiden laskenta- ja tilastointitavoissa sekä ajankohdissa. (Rantanen & Vehviläinen 2007, 26.)

Tutkimusten mukaan vain harvalla opiskelijalla on yksi syy opintojensa keskeyttämiseen. Keskeyttämiseen johtaneina syinä voi olla useita toisiinsa kytkeytyviä alueita: esimerkiksi väärän opiskelualan valinta, heikko opintomenestys, kriisi tai muutos henkilökohtaisessa elämässä, taloudelliset huolet, motivaation puute tai toiselle koulutuslalle siirtyminen. Osa keskeyttäjästä palaa myöhemmin jatkaamaan keskeytyneitä opintojaan, osa ei koskaan ja osa vaihtaa alaa itselleen

sopivammaksi. Osalle opiskelijoista keskeyttäminen on myönteinen askel kohti uusia jatkosuunnitelmia, mutta osalle opiskelijoista keskeyttäminen voi merkitä koulutusjärjestelmästä irtaantumista ja aiheuttaa syrjäytymiskehityksen. (Abbot, Hill, Catalano & Hawkings 2000, 568–569; Bridgeland, Dilulio & Balfanz 2009, 15–20; Huhtala & Lilja 2008, 4–6; Kuronen 2010, 24; Opetusministeriö 2007, 8–9.)

Ongelmalähtöisten tarkastelutapojen, raakojen tilastofaktojen ja työvoimapolitiittisten lausuntojen keskellä opintojen keskeyttäjien oma näkemys uhkaa jäädä varjoon. Runsaasta ja säännöllisestä tilastoinnista huolimatta keskeyttämisilmiötä ei tunneta kovin hyvin. Keskeyttämiseen johtaneista syistä ja keskeyttämisen kokemuksellisesta merkittävydestä on olemassa vain vähän tietoa, samoin kuin sen jäsentymisestä keskeyttäjän oman elämänsä tasolle. (Gentry 2007, 4–5; Huhtala & Lilja 2008, 6.) Opintonsa keskeyttäneet eivät ole yhtenäinen joukko koulutusvalinnoissaan epäonnistuneita yksilöitä, vaan keskeyttäminen on aina hyvin moniulotteinen ja ennen kaikkea henkilökohtainen ilmiö (Opetusministeriö 2007, 9; Smyth 2006, 286–287.) Tätä näkemystä vahvistaa myös Kuronen (2011): ”*Kvantitatiivisesti virittyneen syrjäytymistiedon rinnalle tarvitaan sellaisia tiedonkeruutapoja, joilla kyselyjen tai tilastojen ulkopuolelle jäävät nuorten kokemukset ja toiveet tavoitetaan*” (Kuronen 2011, 24).

Keskeyttäjäprofiilien heterogeenisyyden merkitys korostuu myös Vehviläisen (2008) sekä Komosen (1999) tutkimuksissa. Komonen tuo esille keskeyttämisen roolin yksilöllisenä valintana ja mahdollisuutena, jota ei saisi koulutuspolitiikan keinoin estää toteutumasta. Keskeyttämisen muodostamaa yksilöllisen tai yhteiskunnallisen tason ongelmaa ei tulisi liioin kiistää eikä liioitella. Vehviläinen muistuttaa, että yksittäisen nuoren kohdalla on tunnistettava onko kyse ”ongelmallisesta ja riskiä lisäävästä keskeyttämisestä vai järkevästä ratkaisusta” (Komonen 1999, 21; Vehviläinen 2008, 13.)

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää eräässä ammatitopistossa opiskelleiden nuorten opintojen keskeyttämisprosessiin liittyviä motivaatiotekijöitä. Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan erityisesti motivaation puutteeseen liittyviä osatekijöitä. Mitä tuon keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla on? Aihe on rajattu koskemaan vain nuorten omaa näkökulmaa. Tutkimuksessa korostuvat haastateltavien nuorten omat näkemykset keskeyttämisen merkityksestä omaan elämäntilanteeseen. Tässä tutkimuksessa opintonsa keskeyttäneitä nuoria ei kuvata epäonnistujina tai yhteiskunnasta syrjäytyvinä. Vaikka nuori näyt-

täytyy tilastoissa negatiivisena keskeyttäjänä, voi keskeyttäminen olla hänelle siihenastisen elämän paras päätös ja elämälle suunnan antava ratkaisu. Tutkimus välittää myös lisää vahvistusta siitä, että kuinka moniulotteinen ilmiö on kyseessä.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1 Ammatillinen koulutus

Vielä 1980–90-luvuilla koulunsa keskeyttäneiden oli mahdollista sijoittua työelämään ilman muodollista koulutustakin. Silloisessa työmarkkinatilanteessa koulutus saattoi parantaa omaa asemaa työmarkkinoilla, mutta ei ollut suinkaan välttämättömyys työmarkkinoille pääsemiseksi. (Huhtala 2005, 126.) Tämän päivän työelämä tarvitsee osaavia ja päteviä työntekijöitä, jolloin suurin kysyntä kohdistuu ammatillisen koulutuksen saaneisiin nuoriin. Ammatillisen koulutuksen suosio on viime vuosina kasvanut, jonka vuoksi aloituspaikkoja on lisätty. Suosion huomioimisessa ja ratkaisumallissa piilee kuitenkin ristiriita: aloituspaikat eivät jakaannu tasaisesti eri aloille eikä syntyneille lisäpaikoille ole olemassa riittävästi työpaikkoja (Laaksola 2010, 61).

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on valittavanaan yli sata ammattia kahdeksalta eri koulutusosalta. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa humanistisella ja kasvatusalalla, liiketalouden ja hallinnon alalla, kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden alalla, luonnontieteiden alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Kahden tutkinnon opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa myös lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto. (Ammattiosaaja 2011, 7.)

Ammatillinen perustutkinto koostuu 120 opintoviikosta, joista suurin osa (90 ov) on oman alan ammatillisia opintoja. Näihin 90 opintoviikkoon sisältyy 20 opintoviikkoa työpaikoilla tapahtuvaa opiskelua. Niiden lisäksi opiskelijat opiskelevat 20 opintoviikon verran ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (attoaineita), jotka ovat yleissivistäviä opintoja. Näissä opinnoissa opiskellaan muun muassa äidinkieltä, matematiikkaa, fysiikkaa, terveystietoa ja vieraita kieliä. Opiskelijan tulee opiskella lisäksi 10 opintoviikon verran vapaasti valittavia tutkinnon osia, jotka voivat olla omaan alaan tai harrastukseen liittyviä tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia. Lukuvuosi on rytmitetty pääsääntöisesti kuuteen periodiin. Opiskelijan lukuvuosi saattaa koostua esimerkiksi yhdestä erillisestä pelkkien attoaineiden jaksosta, neljästä ammatillisten opintojen jaksosta ja yhdestä työssäoppimisen jaksosta. Jaksojen rytmitys vaihtelee koulutusaloittain ja luokittain: joku luokka aloittaa opis-

kelunsa yleissivistävillä opinnoilla, kun jollekin toiselle luokalle attoaineiden jakso tulee vasta lukuvuoden viimeisessä jaksossa. (Ammattiosaaja 2011, 7.)

Työssäoppimisjaksot ovat tärkeitä ammatillisen koulutuksen osia, jotka opiskelijat usein kokevat mielekkäinä. Työssäoppimisen tarkoituksena on hankkia osa ammattitaidosta käytännön työssä. Jokaisen opiskelijan kohdalla laaditaan työpaikoilla henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan työssäoppimista toteutetaan. Työpaikoilla oppiminen järjestetään erimittaisina jaksoina koulutuksen aikana. Työssäoppimisesta opiskelija saa tärkeää kokemusta käytännön työelämästä ja omasta soveltuvuudestaan alalle.

2.2 Motivaation merkitys nuoren koulunkäynnissä

Oppimisesta ja koulunkäyntiin sitoutumisesta puhuttaessa keskeiseksi teemaksi on noussut motivaatio. Motivaatioon liittyy useita erilaisia käsitteitä ja teorioita. Yksilön motivaation perustekijöitä ovat Ryan & Decin itsemääräämisteorian mukaan *autonomian*, *kompetenssin* ja *yhteenkuuluvuuden* tarpeet. Autonomian tarpeella tarkoitetaan tilaa, kun nuori on itse valinnut tavoitteensa. Tällöin hän pystyy saavuttamaan sen, jolloin hänellä on kompetenssia tavoitteeseen. Tavoitteen saavutettuaan hän pääsee jäseneksi haluamaansa ryhmään, jolloin toteutuu yhteenkuuluvuuden tarve. Nuoren tavoiteprosessia ohjaavat motivoivat asiat voivat olla sisäisiä tai ulkoisia. Sisäisellä ja ulkoisella motivaatiolla on yhteys tavoiteorientaatioon ja myös koulumaailmassa koettuun hyvinvointiin. Malmberg & Littlen (2002) mielestä tärkein sisäinen liikuttaja on asian tekeminen tekemisen vuoksi ja ulkoisena tekijänä ikätoverit, vanhemmat ja opettajat. Eli sisäisesti motivoitunut yksilö toimii sen perusteella, mitä hän haluaa itse. Ulkoisesti motivoituneen tavoitteet ovat niitä, joita muut haluavat. Kirjoittajat muistuttavatkin, että melkein kaikki tavoitteet ihmisen elämänkaareissa ovat muiden asettamia, mutta sosialisoinnin kautta ne voivat muuttua sisäisiksi motiiveiksi. (Malmberg & Little 2002, 128.)

Itsemääräämisteorian mukaan juuri motivaation puute (amotivation) liittyy jonkun toiseen asettamaan tavoitteeseen (Malmberg & Little 2002, 129). Tällöin tavoite ei tunnu nuoresta omalta ja hän ohjautuu suoritukseen vain ulkoisen motivaation kautta. Esimerkiksi toisen asteen opintoihin hakeutuessa nuori voi valita alan opinto-ohjaajan kehotuksesta tai vanhempien toiveita kuunnellen. Nuori voi valita

myös saman alan, minne kaveritkin hakevat. Jos nuorella on tilaisuus hakea häntä itseään kiinnostavalle alalle, on hän tavoitteessaan sisäisesti motivoitunut ja todennäköisesti myös valmis sitoutumaan opintoihinsa. Tavoiteorientaatioteorioilla kuvataan erilaisia tapoja suhtautua tavoitteisiin. Yleisimmin esille tulleita teorioita ovat hallitseminen – tai pätemistavoiteorientaatio, tehtävätavoite tai relatiivinen kykytavoite- ja hallitseminen-, pätemis- ja välttämistavoiteorientaatio. Välttämistavoitetta voidaan kutsua myös itsen vahingoittamisen tavoitteella. Välttämistavoite toteutuu, jos yksilö välttelee muiden kielteisiä huomautuksia tai hän vetäytyy pois tilanteesta, joissa hän ei usko pärjävän. Motivaation lähteinä voidaan kuvata koti ja vanhemmat, ikätoverit, opettajat ja koulumaailma, jotka vaikuttavat nuoren toimintaan ja itseohjautuvuuteen kukin omanlaisellaan tavoiteorientoituneisuudella. Esimerkiksi nuoren sisäistävä koulutushaluttomuus saattaa kummuta kodin koulukielteisestä asenteesta ja suhtautumistavasta. Ihmisen käsitykset omista kyvyistään vaikuttavat siihen, kuinka hän suuntaa toimintansa tavoitteen saavuttamiseksi. Aiemmissa opinnoissa kohdatut vaikeudet saattavat muodostaa nuorelle heikon opiskelijan kokemuksen, mikä puolestaan voi johtaa negatiivisen kehän kierteseen ja vaikuttaa niin koulumenestykseen kuin jatko-opintoihin hakeutumiseen. (Malmberg & Little 2002, 132; Nurmi 2011, 28; Määttä 2007, 29.)

Määttä (2007) tutki väitöskirjassaan nuoruutta ja nuorta aikuisuutta ajattelun ja suoritustrategioiden näkökulmasta. Tutkimuksen kautta nuorten joukosta löytyi viidenlaisia ajattelu – ja toimintastrategiatyyppejä: optimismi, defensiivinen pessimismi, itseä vahingoittava strategia, opittu avuttomuus ja neutraali strategiatyyppi. Havaittiinkin, että kyseiset toimintatavat muodostavat kumuloituvia kehiä esimerkiksi psykologisten tekijöiden tai kehitysvaiheeseen liittyvien tekijöiden kanssa. Tutkimuksessa nousi esille, että adaptiiviset strategiat edistävät nuoren koulussa pärjäämistä. Esimerkiksi mitä optimistisempi asenne ja myönteisempi kuva opiskelijalla on itsestään, sitä paremmin hän todennäköisesti menestyy koulussa ja sitä vähemmän hän altistuu masennuksen oireille. Ei-adaptiivisten strategioiden käyttö puolestaan voi johtaa epäonnistumisen kierteseen ja masennuksen oireiden lisääntymiseen. Strategioiden omaksumiseen vaikuttavat muun muassa minäkäsitys, itsetunto ja masennuksen kokemus. (Määttä 2007, 26–28.)

Eronen & Nurmi (1999) kuvaavat, että nuorten siihenastisilla elämäkokemuksilla on myös merkitystä strategioiden omaksumiseen. Nuoret, joilla on elämässään enemmän positiivisia kokemuksia kuin huonoja, muodostavat itseä vahvistavia

ajattelumalleja kun taas nuoret, joilla on elämässään enemmän huonoja kokemuksia, ovat herkempiä omaksumaan esimerkiksi opitun avuttomuuden ja itseä vahingoittavia toimintastrategioita. Määttä (2007) muistuttaakin, että kyseisiin strategiamalleihin liittyvät tekijät ovat toisiinsa kytkeytyviä. Hänen mielestään strategioihin liittyvien kausaalisten suhteiden ja niiden kanssa mahdollisesti korreloivien tekijöiden suhdetta ei vielä hetkellä tunneta oikein hyvin. (Määttä 2007, 14.) Epäonnistumisen kehää kuvaa Nurmen (2011) kuvaama syrjäytymisen prosessi, jossa tarkastellaan epäonnistumisen pelon, vähäisen kiinnostuksen, tehtävän välttelyn ja epäonnistumisten välille muodostuvaa ilmiötä. Viime vuosien keskeyttämisilmiön tutkimuksiin liittyvät interventiot (esim. ESR-rahoitteiset hankkeet) ovatkin pyrkineet omalta osaltaan rikkomaan epäonnistumisen kehän. (Nurmi 2011, 30; Eronen & Nurmi 1999, 30; Määttä 2007, 14.)

2.3 Keskeyttämisen määrittelyä

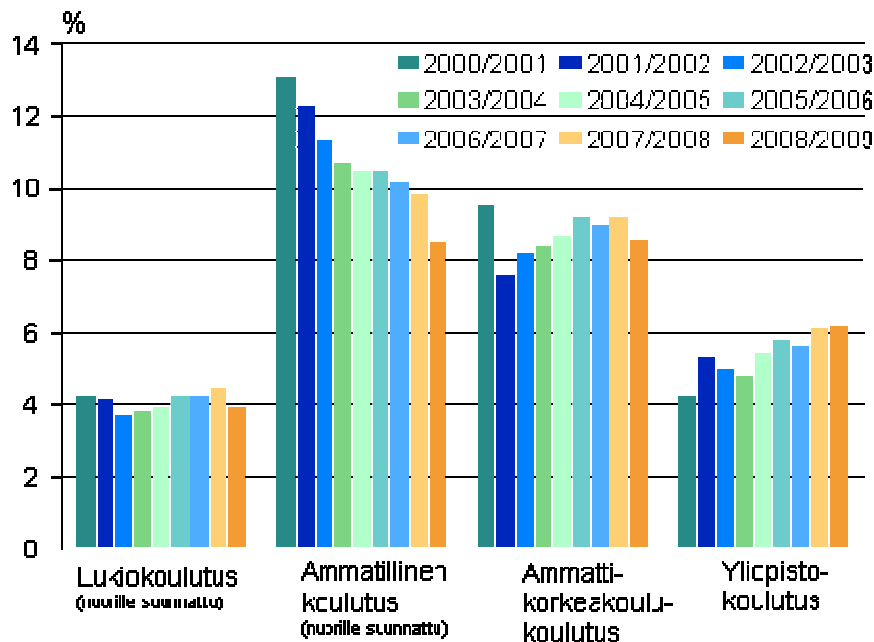
Opintojen keskeyttämistä voidaan tarkastella koko koulutusjärjestelmän, tietyn koulutussektorin, oppilaitoksen, koulutusalan tai tietyn yksittäisen koulutusohjelman tasolla. Kuusi ja Pirttiniemi kuvaavat osuvasti Vehviläisen artikkelijulkaisun (2008, 3) esipuheessa, että keskeyttäminen aiheuttaa oppilaitoksissa ”tyhjäkäyntiä”. Opintojen keskeyttäminen nähdäänkin usein signaalina koulutusjärjestelmän ja oppilaitoksen toimimattomuudesta. On selvää, että keskeyttäminen vähentää koulutusjärjestelmän tehokkuutta ja käy yhteiskunnallemme kalliiksi, sillä opintojen keskeyttäjä on usein altis syrjäytymään yhteiskunnasta (Vehviläinen 2008, 10.) Kuronen (2011) kertoo toisen asteen koulutuksen muodostuneen normiksi, josta poikkeaminen heikentää nuoren yhteiskunnallista integroitumista. Syrjäytymisriskiä tarkastellessa on syytä myös korostaa nuoruuden ja aikuisuuden välisen siirtymän mutkistumista ja nyky-yhteiskunnan vaatimuksia. Nuorten harteille lankeaa iso taakka, kun he yrittävät löytää omaa polkuaan taloudellisesti epävakaisissa oloissa. (Kuronen 2011, 15–16.)

Keskeyttäminen voidaan määritellä *positiiviseksi* tai *negatiiviseksi*. Keskeyttäminen on positiivista, jos opiskelija keskeyttää opinnot määräaikaikaisesti esimerkiksi sairauden tai raskauden takia tai jos opiskelija vaihtaa opintolinjaa tai siirtyy toiseen oppilaitokseen. Negatiivisella keskeyttämisellä tarkoitetaan varsinaista keskeyttäjä,

jolla ei ole tietoa toisesta opiskelupaikasta tai myöhemmästä opiskelun jatkamisesta. (Kuronen 2011, 20.) Tässä yhteydessä tarkoitetaan yleensä oppilaitoksesta eronneita opiskelijoita.

Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisprosentti on viimeisimmän tilastojulkaisun (2011) mukaan 8,5 prosenttia. Määrä on laskenut 2,5 prosenttiyksikköä lukuvuosien 2006–2009 aikana. Verrattaessa nuorille suunnattua lukiokoulutusta, ammatillisista koulutusta sekä ammattikorkeakoulukoulutusta ja yliopistokoulutusta keskenään, väheni keskeyttäminen eniten ammatillisessa koulutuksessa (taulukko 1.). Lukuvuonna 2008–2009 koko opiskelijamäärästä 25 prosenttia keskeytti opintonsa (taulukko 2.). Kyseessä on noin 31 000 opiskelijan joukko. Tuossa joukossa on mukana koulutussektorin tai koulutusalan vaihtaneet nuoret. Kokonaan tutkinnon johtavan koulutuksen keskeyttäneitä (negatiivisia keskeyttäjiä) oli ammatillisissa opinnoissa 7,6 prosenttia. (Tilastokeskus 2011.)

TAULUKKO 1. Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakoulukoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa keskeyttäminen lukuvuosina 2000/2001–2008/2009. (Tilastokeskus 2011.)

TAULUKKO 2. Koulutuksen keskeyttäminen koulutussektoreittain ja koulutusaloittain (Opetushallinnon luokitus) lukuvuonna 2008/2009, % -muuttujina Koulutussektori, Koulutusala ja Tiedot. (Tilastokeskus 2011.)

	Keskeyttämisen laskennassa käytetty opiskelijamäärä 20.9.2008	Keskeytti opinnot ko. koulutussektorin ko. koulutusosalalla, %	Keskeytti opinnot ko. koulutussektorilla, %	Keskeytti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan, %
Ammatillinen koulutus				
Koulutusalat yhteensä	124 080	10,5	8,5	7,6
Yleissivistävä koulutus	-	-	-	-
Humanistinen ja kasvatusala	2 287	9,6	7,1	5,9
Kulttuuriala	9 578	12,1	9,9	7,9
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	13 090	12,4	9,6	8,3
Luonnontieteiden ala	5 110	16,7	12,5	11,3
Tekniikan ja liikenteen ala	53 126	8,6	7,3	6,8
Luonnonvara- ja ympäristöala	6 352	15,2	12,7	11,6
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	18 372	8,7	7,1	6,2
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	15 045	13,2	10,2	9,2
Muu koulutus	1 120	2,2	2,2	2,2

Kotimaisten tutkimusten mukaan yleisimpiä toisen asteen keskeytyksen syitä Suomessa ovat opiskelijoiden oppimis- ja opiskeluvaikeudet sekä opiskeluun liittyvät motivaatio-ongelmat. Muina mahdollisina syinä voivat olla väärä alavalinta, henkilökohtaiset syyt, taloudelliset syyt ja työelämään siirtyminen. Syiden taustalla voi olla myös yleinen opintoihin sitoutumattomuus ja elämänhallintaan liittyvät ongelmat. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011; Opetusministeriö 2005, 61.)

Keskeyttämisen ilmiöstä ei ole olemassa virallisia kansainvälisiä vertailutilastoja. Vertailutilastojen puutteeseen vaikuttavat muun muassa maiden koulutusjärjestelmien eroavaisuudet. (Opetusministeriö 2007, 7.) Ulkomaisia katsauksia tarkastellessa on kuitenkin havaittavissa, että opintojen keskeyttäminen on tiedostettu myös

muualla maailmassa ja sen vähentämiseksi on toimeenpantu useita erilaisia hankkeita (Bridgeland ym. 2009; Abbot ym 2000; Smyth ym 2006, Christenson & Thurlow 2004, Princiotta & Reyna 2009.). Jos koulutusjärjestelmien eroavaisuudet rajataan, vaikuttaa siltä että kansainvälisessäkin tarkastelussa keskeyttämiseen liittyvät ongelmat ovat yhteisiä. Saman seikan vahvistaa myös Vehviläinen (2008, 36). On kuitenkin muistettava, että eri valtioissa ja yhteiskunnassa on omat haasteensa ja resurssinsa, johon myös keskeyttämisilmiön syytarkastelu pohjautuu.

Muun muassa Bridgeland & kumppanit (2009) tutkivat, miksi lähes kolmasosa Yhdysvaltojen high school-opiskelijoista keskeyttävät opintonsa. Tutkimus osoitti samankaltaisen löydöksen kuin suomalaiset tutkimukset: oppimis- ja opiskeluvaikeudet, motivaatio-ongelmat ja henkilökohtaiset syyt ovat myös kansainvälisellä tasolla yleisimpiä keskeyttämiseen johtaneita syitä. Syiden väliltä on helppo löytää toisiinsa kytkeytyviä tekijöitä, mutta toisaalta yhden syyn varjoon voi piiloutua jokin hyvinkin oleellinen keskeyttämiseen johtanut tekijä. Koulun henkilökunnan ohjauksellisen näkökulman laajentaminen, resurssien lisääminen ja joustavat opetusjärjestelyt ovat nousseet esille suositeltaviksi keinoiksi keskeyttämisen vähentämiseksi myös ulkomailla. Kuronen (2011, 16) toteaaakin, että vasta viime aikoina on rohkaistuttu tarkastelemaan kouluinstituution mahdollisuuksia kohdata opiskelija yksilöllisesti sen sijaan että jäätäisiin tarkastelemaan keskeyttämisen syitä.

Ilmiön tarkastelua ei voida rakentaa olemassa olevien tilastofaktojen päälle, sillä varsinainen keskeyttämisen syy voi pohjautua nuoren kohdalla varsin hataraan ”ruudun ruksaamiseen”, joka pitää ottaa huomioon syytarkastelun tilastollisessa havainnoinnissa. Oppilaitoksesta eroamiseen vaikuttavien syiden luokittelussa ja prosessissa on oppilaitoskohtaisia eroja. Oppilaitoksessa, joka liittyy tämän opinnäytetyön tutkimukseen, opinnot keskeyttävän opiskelijan tulee keskustella päätöksestä oppilaitoksen kuraattorin kanssa. Kyseisen erohaastattelun yhteydessä opiskelija täyttää oppilaitoksesta erotessaan erohaastattelulomakkeen. Vaikka päätöstä edeltää usein pitkä ajatteluprosessi, suositellaan nuorta vielä miettimään päätöstä erohaastattelun jälkeen yhden yön yli, jonka jälkeen eroamisilmoitus vasta allekirjoitetaan. Tällä varmistetaan vielä se, ettei päätös olisi hätiköity ja hetken mielijohteesta suoritettu. Lomakkeessa opiskelijalle on annettu valittavaksi eroamisen syiksi 8 erilaista vastausvaihtoehtoa (kuvio 1).

SYYT EROAMISEEN (yksi seuraavista vaihtoehtoista)	
1. Opiskelupaikan vaihto	
Mihin oppilaitokseen ja milloin:	

2. Siirtyminen työhön	3. Väärä valinta/ala
4. Terveydelliset tekijät	5. Perhe-/henkilökohtaiset syyt
6. Motivaation puute	7. Taloudelliset tekijät
8. Muu syy eroamiseen	mikä?

KUVIO 1. Ote erohaastattelulomakkeesta.

Motivaation puute (kuvio 1, syyluokka 6) on käsite, jota opiskelijat voivat kukin tulkita ja ymmärtää omalla tavallaan. Motivaation puutteen käsitteen taakse voi jäädä liikaa riskitekijöitä, jotka ajoissa tunnistamalla olisivat voineet ehkäistä keskeyttämisspätöksen. Voi myös olla, että nuorella ei ole ylipäätään kykyä tunnistaa keskeyttämiseen liittyvää prosessia ja syy-seuraussuhdetta. Kyse voi olla myös turvallisen ja vähiten selitystä kaipaavan vaihtoehdon valitseminen. Syvästi masentuneen nuoren on luultavasti helpompi nimittää syyksi motivaation puute kuin terveydelliset tekijät tai henkilökohtaiset syyt. Tällöin syytilastoinnissakaan ei tule näkymään merkkiä mielenterveydellisistä tekijöistä, vaan pelkästään yläkäsite motivaation puute.

Vaikka vaihtoehdon ruksaaminen voi tapahtua nopeastikin, itse keskeyttämisspätös on silti suurimmalle osalle nuorista pitkän prosessin tulos. Päätös ei tapahdu yhdessä eikä kahdessa yössä. Määttä & kumppanit (2011) muistuttavat, että opiskeluun liittyvien motivaatio-ongelmien taustalla voi olla useita eri tekijöitä. Jotta keskeyttäjän profiili tunnistettaisiin aiempaa herkemmin, on tärkeää ymmärtää motivaation puutteen taustalla vaikuttavat tekijät. Tämän vahvistavat myös monet muut tutkimukset.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimusaiheen rajaus

Tarve aiheen tutkimiseen on lähtöisin Niilo Mäki-säätiön Motivoimaa-hankkeesta. Hankkeen tehtävänä on kartoittaa ammattiopiskelijoiden elämää, kehittää interventiota sekä siirtää toimivia käytänteitä eteenpäin. Aiempien tutkimusten mukaan motivaatio on oppimisvaikeuksien lisäksi keskeinen tekijä vaikeudessa suorittaa opinnot loppuun. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011.) Hankkeen tutkijat ovat kiinnostuneita motivaation puutteen taustalla olevista tekijöistä. Siksi tässä pro gradu-tutkimuksessa etsittiin kohdejoukoksi eräästä ammattiopistosta eronneita opiskelijoita (negatiivisia keskeyttäjiä), jotka ovat ilmoittaneet eroamisensa syyksi motivaation puutteen.

Kyseisen ammattiopiston opiskelijat täyttävät oppilaitoksesta eroamisen yhteydessä erolomakkeen (Liite 1), jossa opiskelija kertoo syynsä eroamiseen. Vaihtoehtoja eroamisen syyksi on annettu kahdeksan: opiskelupaikan vaihto, siirtyminen työhön, väärä alavalinta, terveydelliset tekijät, perhe/henkilökohtaiset syyt, *motivaation puute*, taloudelliset tekijät ja muu syy.

3.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää eräässä ammattiopistossa opiskelleiden nuorten opintojen keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla olevia syitä. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Pääkysymys:

Mitä syitä motivoitumaton nuori kokee olevan opintojensa keskeyttämisen taustalla?

Alakysymykset:

Millä perusteilla nuori hakeutui ammattiopistoon?

Millaisena nuori on kokenut keskeyttämispäätöksen?

Millaisia tulevaisuuden näkemyksiä nuorella on keskeyttämispäätöksen jälkeen?

3.3 Tutkimuksen kohdejoukko

Haastateltavien löytyminen ja tavoittaminen oli haasteellista. Kohdejoukon valinnassa apunani olivat Motivoimaa -hankkeen tutkijat sekä erään ammattiopiston opinto-ohjaajat ja kuraattorit. Yhteisenä nimittäjänä tutkittaville täytyi olla, että he olivat ilmoittaneet erolomakkeessa opintojen keskeyttämisen syyksi motivaation puutteen. Oppilaitoksesta eronneina he olivat negatiivisia keskeyttäjiä. Mitä vähemmän aikaa eroamisesta olisi kulunut, sitä todennäköisempää olisi saada vielä yhteys kyseiseen nuoreen.

Opintojensa keskeyttäneiden nuorten yhteystiedot saatuaani ryhdyin tavoittelemaan potentiaalisia haastateltavia. Toiveenani oli saada tutkimukseen niin naisia kuin miehiä, mutta onnistuin tavoittamaan vain naisia. Otin tutkittaviin yhteyttä puhelimitse ja tiedustelin heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Tavoitin kuusi naista, joista kaikki suhtautuivat myönteisesti tutkimukseen osallistumiseen. Samalla keskustelimme hiukan tutkittavan sen hetkisestä elämäntilanteesta ja tutustuimme toisiimme. Tässä vaiheessa toin esille myös toisen motivaatiotekijän – lupasin tarjota tutkittavalle haastattelutilanteessa aterian ja kahvit. Koin, että sain solmittua hyvän ensikontaktin jokaisen kuuden nuoren kanssa.

Ennen haastattelujen alkamista kävin tutkittavan kanssa kirjeenvaihtoa, jonka avulla hoidettiin tutkimukseen vaadittavat lupa-asiat. Alaikäisen tutkittavan kohdalla pyysin tutkimukseen kirjallisen luvan hänen huoltajaltaan. Viideltä nuorelta kuudesta sain asianmukaiset tutkimusluvut. Sovin haastatteluajankohdan puhelimitse yhdessä jokaisen haastateltavan kanssa. Lähetin nuorille vielä postitse muistilapun lähestyvistä ajankohdista sekä nuorten pyynnöstä haastattelua edeltävänä päivänä vielä tekstiviestin muistutukseksi. Viidestä sovitusta haastattelusta toteutui lopulta kolme – kaksi nuorta jäi saapumatta sovittuun haastatteluun. Tällöin aloin oivaltaa, kuinka moniulotteiseen ilmiöön olenkaan tutustumassa.

Tutkimuksen kohdejoukoksi rajautui kolme 17–19-vuotiasta naista, jotka ovat opiskelleet tietyn ammattipiston yksiköissä vuosien 2008–2010 aikana. Mitä enemmän tuon kesän aikana tutustuin haastattemieni nuorten tarinoihin, sitä enemmän aloin kiinnostua heidän kuulumisistaan tulevana syksynä ja seuraavana keväänä. Siksi lähestyin nuoria sähköpostitse vielä marraskuussa 2010 ja kesäkuussa 2011 kysyäkseni kuulumisia. Aineistonkeruu ajoittui siis maaliskuun 2010 ja kesäkuun 2011 väliselle ajalle (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Tutkimuksen aineistonkeruun aikataulu.

Vaihe	Ajankohta
Yhteydenotot haastateltaviin	Maalis-huhtikuu 2010
Haastattelut	Touko-kesäkuu 2010
Lisähaastattelu	Marraskuu 2010
Lisähaastattelu	Kesäkuu 2011

3.4 Tutkimuksen lähestymistapana tapaustutkimus

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja lähestymistavaltaan tapaustutkimus. Laadulliselle menetelmälle on olennaista, että tutkimusjoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimusjoukon ollessa pieni voidaan kohdetta havainnoida mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tällöin tulosten avulla voidaan pyrkiä löytämään uusia tosiasioita. Laadullisessa tutkimuksessa korostuvat todellisen elämän kuvaaminen ja subjektiivisuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160; Patton 2001, 49–53.) Tutkimuskohdetta tarkastellaan opiskelijoiden näkökulmasta, jossa korostuu nuoren oma tulkinta opintojen keskeyttämiseen johtaneista syistä.

Tutkimuksen raportoinnissa korostuvat tapaustutkimukselle tyypillinen rikas ja elävä kuvaus keskeyttämisilmiöstä, kronologinen kerronnallisuus sekä mielekkyys yhdistää teoriaa ja nuorten elämänselämän kuvailua. (Cohen, Manion & Morrison 2007, 231; Stake 1995, 1,4; Yin 2012, 7.) Tutkimuksessa korostuu se, kuinka keskeyttämisilmiö näyttäytyy yksittäisessä tapauksessa. Tapausten kuvailussa pyritään keskit-

tymään kunkin nuoren yksilöllisiin ratkaisuihin ja niiden ymmärtämiseen keskeyttämisen tarkastelussa. Tapaukset tuovat esille ne merkitykselliset tilanteet ja suhteet, jotka liittyvät nuoren keskeyttämisprosessiin. (Cohen ym. 2007, 233; Hitchcock & Hughes 1995, 317; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 13.)

Tässä tutkimuksessa tuodaan esille kolme eri henkilöä, kukin omana tapauksenaan. Tapaustutkimukseen liittyvät tutkimusmenetelmäoppaat korostavat usein Staken (1995) määrittelyä jakaa tapaustutkimukset kolmeen eri tyyppiin. Tyyppien rajautumiseen vaikuttavat tapauksen luonne, lukumäärä, tavoitteet ja tutkimukseen liittyvät perusoletukset. Staken rajaamat tapaustutkimuksen kolme eri tyyppiä ovat *itsessään arvokas, välineellinen ja kollektiivinen tapaustutkimus*. Kuten monessa muussakin lähestymistavassa, myös tapaustutkimukselle on ominaista eri tyyppien päällekkäisyys. Tämä tutkimus sijoittuu itsessään arvokkaan ja välineellisen tapaustutkimuksen välimaastoon. Toisaalta tutkimus tuo esille itsessään arvokkaan tapauksen ainutlaatuisuuden ja yksityiskohtaisuuden, jolloin kyseessä ei ole niinkään laajemman ilmiön ymmärtäminen. Silti tapauksella on myös välineellinen merkitys, koska sen avulla voidaan ymmärtää laajempaa kontekstia eli keskeyttämistä yhteiskunnallisena ilmiönä. Tällöin ilmiön ”opintojen keskeyttäjä” tavoitteena on tuottaa sellaista tietoa, joka pätee erilaisissa konteksteissa. Kollektiiviselle tutkimusotteelle puolestaan tyypillistä on, että tutkimus muodostuu useista tapauksista. Usean tapauksen tutkiminen on mielekästä, jos yksittäisen tapausten välinen rinnasteisuus tuottaa aineksia paremman teorian rakentamiseen. Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan kyse kollektiivisesta otteesta jo tapauksien vähäisyyden vuoksi. (Cohen ym. 2007, 234, Stake 1995, 35–39.)

Kyseisessä tutkimuksessa korostuu kuvaileva ja intensiivinen ote. Staken (1995) mukaan tapaustutkimus voi olla lähestymistavaltaan myös kuvailevaa tai selittävää. Kuvailevan tapaustutkimuksen taustalla on näkemys löytää eri asioille yhteys, muodostaa kokonaisuus ja ymmärtää ilmiötä tarinoiden kautta. Selittävä tapaustutkimus pyrkii kertomaan, miksi tapaus on juuri sellainen kuin se on. Tapausta selittävä tutkimus korostaa prosessiin liittyvien vaiheiden ja tapahtumien välisiä suhteita sekä kehittää tai tuottaa tehtyjä havaintoja selittäviä teorioita. Dyerin & Wilkinsin (1991) mukaan intensiiviselle tapaustutkimukselle ominaista on hyvien tarinoiden tuottaminen. tarinat eletystä elämästä koetaan ainutlaatuisina ja ovat tällöin myös teoreettisesti mielenkiintoisia. Tarkoituksena on selvittää, miksi ja miten juuri tämä tapaus toimii näin. Heidän mielestään hyvä tarina on sellainen, joka tekee tapauksen

ymmärrettäväksi ja lukijoita kiinnostavaksi. (Dyer & Wilkings 1991, 618–620; Stake 1995, 40.)

3.5 Aineistonkeruu ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen ensimmäinen aineistonkeruuvaihe suoritettiin teemahaastattelun avulla. Tässä vaiheessa en vielä tiennyt, olisiko lisähaastatteluille tarvetta. Yksilöhaastattelut pohjautuivat edeltä mietittyihin teemoihin ja myöhemmät lisähaastattelut sähköpostitse olivat strukturoidumpia ja yksilöllisesti kohdistettuja. Teemahaastattelun etuna on sen joustavuus. Haastattelun yhteydessä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa tarvittaessa kysymys, selventää haastateltavalle sanan merkityksiä ja oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä. Tällaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi kotiin lähetettävässä kyselylomakkeessa. Haastattelun hyötynä on myös se, että tutkija voi esittää kysymykset haluamassaan järjestyksessä. Haastattelu on tällöin enemmänkin keskustelua, jota haastattelijä johdattelee loogisesti etenevillä kysymyksillä. Itse haastattelu-tilanteessa teemat puretaan kysymyksiksi ja haastattelun aikana haastattelua voidaan syventää lisäkysymyksillä. Teemahaastattelussa ei voida kuitenkaan kysellä ihan mitä tahansa, vaan kysymyksillä pyritään saamaan merkityksellisiä vastauksia, jotka vastaavat tutkimuksen tarkoitukseen ja ongelmiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35; Tuomi & Sarajärvi 2003, 75, 77.)

Hirsjärven & Hurmeen mukaan (2000, 52) haastattelua edeltää suunnittelu, jolloin pohditaan tutkimuksen tavoitteita ja ongelmia. Tutkimukselle asetetaan tällöin pääteemat ja päätetään keino kuinka niitä lähdetään ratkomaan. On tärkeää miettiä, minkälaista tietoa tulisi hankkia ja saada, jotta tutkimuksen tarkoitukseen vastattaisiin. Teemahaastattelussa suunnitellaan tarkkojen kysymyksiä sijaan vain teemat, joista haastattelu koostuu. Oleellisin asia teemoja miettiessä on muistaa tutkimusongelmat, joihin on hakemassa vastausta. Aaltola & Valli (2007) muistuttavat, että teemoja ei tule muokata pelkästään intuition perusteella. Hyvän teemahaastattelurunгон suunnitteluun liittyy myös kirjallisuuden ja teorian yhdistäminen. Suunnittelussa on lisäksi huomioitava, miten valitulta tutkimusjoukolta saadaan parhaiten tarvittava tieto. (Aaltola & Valli 2007, 33; Eskola & Suoranta 2008, 86; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48, 52–53.) Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymysten hahmottelun jälkeen haastattelun suunnittelu alkoi määrittelemällä väljästi viisi eri teemaa, joiden avulla

saataisiin selville nuorten omat kokemukset ja mielipiteet keskeyttämisen taustalla olevista tekijöistä.

Teemahaastattelun teemat:

- Tämänhetkinen elämäntilanne
- Opintojen keskeyttäminen ja syiden pohdinta
- Kokemukset ammatillisista opinnoista
- Aikaisempien koulukokemusten pohdinta
- Tulevaisuuteen suuntautuminen

Teemojen määrittämisen jälkeen laadittiin teemahaastattelurunko (Liite 5), joka sisälsi teemakohtaiset apukysymykset. Tärkeänä apunani haastattelurungon laadinnassa oli Niilo Mäki-instituutin Motivoimaa-hankkeen tutkijat, joilla oli aihepiiristä aiempaa tietämystä. Kirjallisuuteen ja teoriaan perehtyminen sekä tutkijoiden jakama tieto olivat ensiarvoisen tärkeää haastattelurungon laadinnassa, jotta kysymykset eivät olisi perustuneet pelkkään omaan intuitioon. Suunnittelussa oli huomioitava, kuinka voisin haastattelussa selventää käsitteitä ja sanojen merkityksiä. Oli siis huomioitava haastattelussa käytettävä kieli, jonka tuli olla selkeää ja ymmärrettävää. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 53.) Kysymysten muoto ja järjestys vaihtelivat haastattelun kulun mukaan, joka onkin vapaamuotoisuuden sallivan teemahaastattelun etu. Kysymyksiä oli kolmentasoisia. Ylimmällä tasolla oli laajat aihepiirit, joista oli tarkoitus keskustella. Toisella tasolla oli teemaa tarkentavat apukysymykset ja kolmannella tasolla yksityiskohtaiset kysymykset. Jälkimmäisiin tuli varautua, jos aiemmat kysymykset eivät tuottaisi vastauksia. (Aaltola & Valli 2007, 36; Patton 2001, 343–345).

Ennen varsinaisia haastatteluja toteutin koehaastattelun, joka antoi viitteen haastattelun kestosta. Koehaastattelu mahdollisti itselleni myös haastattelukysymysten tarkemman läpikäymisen ja kielellisten valmiuksien tarkastelun. Koehaastattelu mahdollisti myös sanelulaitteen käyttöön tutustumiseen ja ympäristön äänien vaikutukseen haastattelutilanteessa. Patton muistuttaa hyvän nauhoituslaitteen merkityksestä haastattelun tallentamisessa (Patton 2001, 380). Sain käyttööni laadukkaan

ammattilaiskäyttöön suunnitellun sanelulaitteen, jonka tallennusjälki oli ensiluok-
kaista. Sanelulaitteen käyttöön pyysin tutkittavilta erikseen suostumuksen.

Yksi haastatteluista toteutettiin ulkona puistoympäristössä ja kaksi haastatte-
lua toteutettiin kahvilan takaosan kabinetissa. Jokainen haastattelutilanne osoittautui
rauhalliseksi, eivätkä ympärillä olevat häiriötekijät haitanneet keskustelua. Tein
haastattelun aikana muistiinpanoja havainnoistani, mikä auttoi haastattelutilanteiden
mieleen palauttamista myöhemmän analysoinnin aikana. Havainnot koskivat lähinnä
haastateltavan elekielessä ja olemuksessa tapahtuvia muutoksia ja ympäristössä ta-
pahtuvia ääniä, joiden kirjaaminen auttaisi minua palauttamaan haastattelutilanteen
mieleen myöhemmin. Tallensin kaikki kolme teemahaastattelua sanelulaitteeseen.
Haastattelun nauhoituksen tarkoituksena oli tulosten analysoinnin pysyminen luotet-
tavana. Heti haastattelutilanteiden jälkeen kävin läpi haastattelumuistiinpanojani sekä
nauhoituksen jälkeä varmistaakseni, että tarvittava informaatio on kerätty. Siirsin
haastatteluaineiston digitaaliseen muotoon tietokoneen kovalevyille ja otin varmuus-
kopiot niin ulkoiselle kovalevyille, cd:lle kuin muistitikulle. Lisähaastattelut toteutet-
tiin sähköpostihaastatteluina.

3.6 Aineiston analysointi

Teemahaastattelun kautta saatu materiaali on yleensä runsas ja elämänläheinen (Hirs-
järvi & Hurme 2000, 135). Juuri tämän vuoksi aineiston analysointi on mielenkiin-
toista, mutta samalla haastavaa. Aineiston analysoinnin tarkoituksena on tuoda ai-
neistoon selkeyttä ja antaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analysoinnin avulla ai-
neisto tiivistetään, mutta ei silti kadoteta sen sisältämää informaatiota. (Eskola &
Suoranta 2008, 150–151.) Yleisenä ohjeena aineiston käsittelyssä pidetään, että sen
analysointi tapahtuisi mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Kuitenkin tutkija
voi tarvita joidenkin ongelmien ymmärtämiseen ja ilmiöiden kypsyttelyyn enemmän
aikaa ja etäisyyttä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135.) Tässä kahden vuoden mittaisessa
opinnäytetyöprosessissani olenkin uskollisesti noudattanut näitä molempia neuvoja.

Haastatteluaineiston analysointi alkoi nauhoitettujen haastatteluiden kuunte-
lulla ja litteroinnilla. Haastattelut kestivät 70 minuutista 90 minuuttiin. Litteroin ai-
neistot 1-3 päivän viiveellä haastattelujen jälkeen Word-tekstinkäsittelyohjelmalla.

Litteroitua aineistoa kertyi 140 sivua. Litteroinnin jälkeen aloin lukea systemaattisesti tekstiä ja etsimään tutkimuskysymyksiin liittyviä ja niihin vastaavia ilmauksia.

Stake (1995) toteaa, että tapaustutkimuksessa on aina kyse jonkinlaisesta tulkinnasta. Hän kuitenkin muistuttaa suoran tulkinnan ja koodatun tulkinnan välisestä eroavaisuudesta. On huomioitava, että suora tulkinta vaatii tutkijalta kokemusta ja perehtyneisyyttä tutkimuksen tekemisestä. Tutkimustulokset olisivat tällöin kertomuksina ilman aineiston luokittelua. Koska minulla ei ole tutkijakokemusta eikä siksi laajaa näkemystä tutkimusprosessiin, päädyin valitsemaan analyysin pohjaksi koodatun tulkinnan. Tässä tutkimuksessa kerätty aineisto analysoitiin induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla (taulukko 4). Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Pelkkä aineiston kuvailu ei ole analyysiä, vaan siihen on liitettävä mielekkäät johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 110). Sisällönanalyysin haasteena on aineiston pelkistäminen sellaiseksi, että se kuvaa mahdollisimman luotettavasti tutkittavaa asiaa. Tärkeää on, että tutkija pystyy osoittamaan luotettavasti yhteyden aineiston ja tulosten välillä. Luotettavuuden kannalta sisällönanalyysin ongelmana on se, että tulos perustuu tutkijan subjektiiviseen näkemykseen.

TAULUKKO 4. Tutkimuksen aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät tutkimuskysymyksittäin.

TUTKIMUSKYSYMYKSET	AINEISTONKERUU	N (3)	ANALYYSI
1. Mitä syitä opintoihinsa motivoitumaton nuori kokee olevan opintojen keskeyttämisen taustalla?	Teemahaastattelu	3	sisällönanalyysi
2. Millä perusteilla nuori hakeutui ammattiopistoon?	Teemahaastattelu	3	sisällönanalyysi
3. Millaisena nuori on kokenut keskeyttämispäätöksen?	Teemahaastattelu	3	sisällönanalyysi
4. Millaisia tulevaisuuden näkemyksiä nuorella on?	Teemahaastattelu	3	sisällönanalyysi

(jatkuu)

TAULUKKO 4. (jatkuu)

LISÄHAASTATELUJEN TEEMAT			
1. Miten nuori on kokenut kuluneen ajanjakson?	Sähköpostihaastattelu	3	sisällönanalyysi
2. Kuinka nuoren tavoitteet toteutuivat?	Sähköpostihaastattelu	3	sisällönanalyysi
3. Onko nuori motivoitunut uusiin opintoihinsa?	Sähköpostihaastattelu	3	sisällönanalyysi
4. Millaisia tulevaisuuden näkemyksiä nuorella on?	Sähköpostihaastattelu	3	sisällönanalyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin avulla luodaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon seuraavien vaiheiden kautta: aineiston *reduointi* eli pelkistäminen, aineiston *klusterointi* eli ryhmittely sekä *abstrahointi* eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämällä aineistosta etsitään tutkimustehtävien avulla niitä kuvaavia ilmaisuja ja epäolennainen karsitaan pois. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään, jolloin samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään luokiksi. Luokat nimetään sisältöä kuvaavilla nimillä. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu käsitejärjestelmä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 111–115.)

Tässä tutkimuksessa aineisto redusoitiin eri väreillä, tietyn värin kuvaten aina tiettyä tutkimuskysymystä. Analyysiyksikkönä käytettiin sanaa, lausetta tai virkettä. Jokaisen nuoren kertomus säilytettiin yhtenäisenä kokonaisuutena mahdollisimman pitkään. Valitut sitaatit kopioitiin osittain teemojen ja osittain tutkimuskysymysten mukaan erillisiin tekstinkäsittelyohjelmalle tehtyihin taulukoihin. Sitaattien alkuperä merkittiin kirjainkoodilla (H1, H2, H3) ja sivu- sekä rivinumeroinnilla. Pelkis-

tettyjen ilmauksien avulla haastateltavien kokemuksista etsittiin yhteyksiä ja eroavaisuuksia, jonka jälkeen aineistoa klusteroitiin uudessa taulukossa. Käsittelin pääluokkia ja alaluokkia yhden tutkimuskysymyksen sisällä, jolloin loin niihin myös omat käsitteensä. Sisällöltään yhteensopivat ilmaisut yhdistettiin tutkimuskysymysten muodostamien kolmen aihepiirin ympärille. (taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Esimerkki sisällönanalysistä. Tutkimuskysymys 2: Mitä syitä nuori kokee olevan opintojen keskeyttämisen taustalla?

SITAATTI	1.ALA-LUOKKA	2.ALA-LUOKKA	YHDISTÄVÄ PÄÄLUOKKA	TUTKIMUS-KYSYMYKSI
(H2)koska mä en jaksanut ja mulla ei ollut motivaatiota-kaan koska muuressas niin paljon ne tekemättömät työt	Täydellisyyden tavoittelu Stressi	<i>Masennus</i>		OPINTOJEN KESKEYTTÄMISEN TAUSTALLA OLEVAT SYIT
(H1) Ala oli vaan ihan väärä.---kun meidän äiti on varsinakin ollut, että susta mitää rakastyyppiä tuu, että se on niin..että isi on rakentaja, mutta susta ei tuu.ois pitänyt heti sanoa se.	Vanhemman vaikutus Ahdistus	<i>Väärä alavalinta</i>	Motivaation lasku/puute	
(H3) kyllä mulla oli vähä masennusoireita ja vähä paniikkiakin. Mut oli silleenkin, että se vaan pikkuhiljaa alko mennä siihen, että mua ei vaan kiinnosta.	Kiinnostuksen loppahtaminen	<i>Masennus</i>		

Analyysin suorittaminen oli tässä vaiheessa hyvin haastavaa – luokittelu ja käsitteellistäminen eivät lähteneet etenemään toivotusti. Selkiytyi, että nuorten kokemuksille on annettava enemmän tilaa. Myöhemmin päädyin antamaan tutkittaville koodien

tilalle peitenimet, joka mielestäni tuo tutkimuksessa esitettäviin kertomuksiin pelkkin koodien sijaan inhimillisen suhteen. Koodit H1, H2 ja H3 saivat nimikseen Heidi, Minna ja Tuulia.

Tutkimuksen perusanalyysi pohjautui siis teemoitteluun ja sisällönanalyysiin (taulukko 5), jolloin litteraatit purettiin ja yhdistettiin merkityksellisiin teemoihin (Uotinen 2008, 76; Alasuutari 1994, 30.). Tutkimuskysymyksiin oli tässä vaiheessa löydetty jo vastaukset, mutta kuinka välittää lukijoille tietoa siitä, miten monisyisestä ilmiöstä oli kyse? Perustana olevan vahvan sisällönanalyysin pohjalle oli viimeisessä analyysivaiheessa turvallista lähteä kokoamaan tapauskertomukselle tyypilliset kerrottavat kuvaukset (kuvio 2). Alkuperäiset litteraatit luettiin uudelleen läpi sen varmistamiseksi, että sisällönanalyysi ei ollut hävittänyt oleellisia tietoja. Onnistunut sisällönanalyysi mahdollisti sen, että litteraateista pystyttiin karsimaan epäoleellisuudet ja tiivistämään ne ainoastaan tutkimuskysymyksiin oleellisesti liittyviksi kertomuksiksi. Analyysin viimeisessä vaiheessa koottiin tutkimuskysymyksiin vastaavat Heidin, Minnan ja Tuulian tapauksitarinat, jotka olivat todellisia, aitoja, merkityksellisiä ja kronologisesti eteneviä.

KUVIO 2. Tutkimusaineiston analyysin vaiheet.

Tapaustarinat koottiin aidoista sitaateista ja tutkimuskysymyksiin vastaavista tulkin-
taosuuksista. Niin Heidin, Minnan kuin Tuulian tarinat ovat aitoja kuvauksia juuri
kyseisen nuoren kokemuksista. Sitaatit mahdollistivat sen, että ”data” puhui puoles-
taan, jolloin ylitulkitseminen riski pieneni. Pelkkä sitaattien käyttö tai tarinan kerto-
minen ilman tulkintaa olisi kuitenkin jättänyt lukijalle liikaa vastuuta, jonka vuoksi
tarinoihin päädyttiin liittämään tulkitsevia kommentteja. Tulkitsevien kommenttien
tehtävänä oli tässä tutkimuksessa painottaa tiettyjä yksityiskohtia, joita lukija ei voisi
muuten havaita, mutta joiden merkitys on oleellinen (Syrjälä & Numminen 1988,
154; Yin 2012, 16.). Lisähaastattelut tuottivat toivottua lisämateriaalia kerrontaan.
Koska lisähaastattelun kysymykset liittyivät nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, oli nuor-
ten vastaukset luonnollista yhdistää kronologisessa järjestyksessä kerrontaosuuksiin.

3.7 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Tutki-
muksessa pyritään ennemminkin ymmärtämään toimintaa ja kuvaamaan tiettyä ilmiö-
tä. Laadullisen tutkimuksen aineiston koolla ei ole siis suoranaista vaikutusta tutki-
muksen onnistumiseen. Aineiston tehtävänä on tukea tutkijan käsittelemää ilmiötä ja
sen ymmärtämistä. Tutkittavien henkilöiden lukumäärän sijaan tärkeämpi merkitys on
henkilöiden valinnalla, joka tulee tehdä huolellisesti. Oleellista on, että tutkittavilla
henkilöillä on tarpeeksi tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimukses-
sa tutkittavilla henkilöillä oli omakohtaista kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Kun tut-
kimuksen otanta on pieni, pyritään tuloksia analysoimaan perusteellisesti, jolloin tut-
kimuksen laadullisuus tulee vahvasti esille. Jotta tutkimuksen laadullinen analysointi
onnistuisi, on myös tutkijalla oltava tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (Esko-
la & Suoranta 1998, 18, 62; Tuomi & Sarajärvi 2003, 87.) Ennen tutkimuksen toteut-
tamista perehdyin opintojen keskeyttämiseen ilmiönä ja sen taustalla vaikuttavien teki-
jöiden teorian tietoon. Opetuskokemukseni toisen asteen ammatillisista opinnoista ja
vuosien varrella hankittu muu työkokemus nuorten kanssa oli eduksi haastattelutilan-
teissa. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että minulla oli aikaisempaa koke-
musta nuorille suunnattujen haastattelujen tekemisestä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa koko tutkimusprosessi eri
vaiheineen. Lisäksi tutkija itse on olennainen osa luotettavuuden arviointia. Usein tu-

lostien yleistettävyyden ja tutkimuksen edustavuuden ovat laadullisen tutkimuksen eniten epäillyt seikat. Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan sitä, miten tutkijan ja tutkittavien välinen uskottavuus on muotoutunut. Lisäksi tärkeää on tarkistaa vastaavako tutkijan käsitykset tutkittavien käsityksiä. (Eskola & Suoranta 1996, 165–167). Tässä tutkimuksessa uskottavuutta on muodostettu tutustumalla haastateltaviin puhelimitse ennen varsinaista haastattelutilannetta. Uskottavuutta vahvistaa myös se, että haastattelut suoritti sama tutkija, jolloin haastattelurunko ja – tyyli pysyivät samanlaisina.

Uskottavuutta lisää myös haastattelujen nauhoittaminen, jolloin saatu tieto voidaan myöhemmin tarkistaa nauhalta. Suoria lainauksia valittaessa huomioitiin niiden oikea tulkinta. Tutkimustulosten analysointi tehtiin ainoastaan haastattelumateriaalista, eikä aikaisemmillä tutkimuksilla tai teorialla ollut vaikutusta tutkimuksesta saatuihin tuloksiin. Tämä vahvistaa työn aineistokeskeisyyttä. Tässä tutkimuksessa haastattelumateriaalin tarkka läpikäyminen sekä huolellinen analysointimenetelmä teoriaan pohjautuen varmistivat tulosten todeksi vahvistettavuuden. Tällä tarkoitetaan tutkimustulosten perustumista tutkittuun aineistoon eikä pelkästään tutkijan käsityksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138.)

Tutkimuksen tulosten merkityksellisyyden arvioinnissa tutkijan on tärkeää ymmärtää tutkittavien toimintoja ja niiden liittymistä erityiseen tilanteeseen. Tässä tutkimuksessa merkityksellisyys huomioitiin perehtymällä aiheeseen liittyvään teoriaan. Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, miten tulokset siirretään toiseen kontekstiin niin että sisältö pysyy samana. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138.) Siirrettävyyttä pohdittaessa on huomioitava, että tämän tutkimuksen tuloksia ei voida pienen otoksen vuoksi yleistää. Pieni otos kuitenkin mahdollisti aitouden kuvaamisen, joka on merkittävä tekijä laadullisen tutkimuksen merkityksellisyyden todentamisessa.

Eettiset kysymykset. Laadulliseen tutkimukseen liittyy oleellisesti eettisyys. Tutkimusprosessiin sisältyy monia eettisiä ongelmia: esimerkiksi tutkimuslupaun liittyvät kysymykset, aineiston keräämiseen liittyvät ongelmat sekä anonymiteettisuoja. Näihin eettisiin ongelmiin tulee löytää ratkaisu, jotta tutkimus on eettisesti luotettava. (Eskola & Suoranta 1998, 52–53; Tuomi & Sarajärvi 2003, 125.) Erityisesti tapaustutkimuksessa, jossa kuvataan kerronnallisesti yksilön elämäntulkua ja ratkaisuja tutkittavaan ilmiöön liittyen, koetaan anonymiteetin suojaaminen haastavaksi (Syrjälä & Numminen 1988, 160–161). Eettisyyden varmistamiseksi tutkimuksen suorittamiseen pyydettiin lupa nuorelta ja alaikäisen kohdalla myös hänen huoltajaltaan. Tutkimuksessa

otettiin huomioon tutkittavien ja huoltajien suostumus ja haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuus. Suostumuksessa korostettiin sitä, että tutkittavien henkilötiedot pysyvät salassa. Erityistä huomiota kiinnitettiin tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi. Anonymiteettisuoja varmistettiin niin, että haastateltavien nimet, koulutusohjelmat, keskeyttämisen ajankohdat ja heidän käyttämät tukipalvelumuodot muutettiin. Suorat lainaukset valittiin niin, että henkilö säilyy tunnistamattomana. Tarinoiden kuvaamisessa huolehdittiin myös siitä, että nuorten läheiset ja muut tarinoissa esille tulevat henkilöt, paikat ja muut yksityiskohtaiset seikat säilyvät tunnistamattomina. Anonymiteettisuojan varmistamiseksi tarinoissa esiintyvät nuorten koulutusohjelmavalinnat eivät vastaa todellisuutta, jonka vuoksi tuloksista ei voi tehdä päätelmiä esimerkiksi tietyn opintolinjan kehittämiseksi.

4 TUTKIMUKSEN LÖYDÖKSET:

Opinnot katkolla – tarinoita keskeyttäjäistä

”Ku mä sain sen paperin käteen ja mä laitoin siihen allekirjoituksen, siihen keskeytyspaperiin, nii oli sellanen olo, että jes, nyt mun ei tarttee enää huolehtia näistä koulujutuista, että mä pääsen eroon tästä koko hommasta vähäksi aikaa, ainakin vähäksi aikaa. Kyllä musta tuntuu että elämä on helpompaa ilman sitä koulua. Tai siis sillai, että jaksamisen kannalta ennemminkin. Ei sillai, että en mä nyt viittis millään. Kyllä totta kai mä kävisin koulua, jos mä jaksaisin. Mutta ehkä tuo oli hiukan väärä alakin sinänsä.” (Minna 17-v, kaksi keskeytystä)

Jokaisella opintonsa keskeyttäneellä nuorella on oma tarinansa kerrottavanaan. Tarinoissa kuvastuu keskeyttämisprosessin yksilöllisyys – keskeyttämisen syyt eivät ole millään muotoa yksiselitteisiä.

4.1 Heidi – kokeilujen kautta toivealalle

Heidin tarina on esimerkki optimistisesta suhtautumistavasta ja huolettomasta elämänasenteesta. Hän piti koko yläkouluajastaan ja suoriutui opinnoistaan omien sanojensa mukaan hyvin lukematta. Koko yläkoulun ajan niin Heidi kuin koko lähipiiri oletti tavoitteellisesti urheilevan Heidin jatkavan lukioon, jossa liikuntaharrastusta tuettaisiin. Yhteishakuhetkellä tapahtuva valmentajavaihdos johti Heidin omien sanojen mukaan hätiköityyn päätökseen eikä Heidi enää halunnutkaan lukioon uuden valmentajaryhmän johdettavaksi. Toisaalta Heidi myös arveli, että hyvästä yläasteen koulumenestyksestä huolimatta hän ei pärjäisi lukiossa, jossa opintomenestys keskittyisi lukemiseen ja ”pänttäämiseen”. Myös vanhempien mielipiteellä oli merkitystä opiskelupaikkaa pohtiessa.

H: No äiti oisi halunnut, että meen lukioon. Sitten iskä oli heti niinku että ei tuosta työstä kyllä oo lukioon ja kyllä mä itekin tiesin, että en mä ois pärjännyt siellä. Mä hain sitten molempiin (lukioonkin) ja mä pääsin molempiin, mutta mä päätin jäädä sitten sinne. Ihan hyvä että jäinkin, koska se on kuitenkin niin tuppukylä että mä oisin varmaan senkin takia lähtenyt sieltä pois. Ku ei siellä oo mitään.

JK: Niin, aivan. Minkä takia susta tuntuu siltä, ettet olisi lukiossa pärjännyt?

H: No tota. Ensinnäkin, sanotaan suoraan, että yläaste meni niin etten mää lukenut yhteenkään kokeeseen. Mulla oli 7,8 keskiarvo. Ei siis se, että mää olisin niinku tyhmä vaan se, että ku ei mulla oo niinku mitään motivaatiota lukee. Niin sen takia sitten se amis, vaikka pitäähän sielläkin lukee. Mutta siis kummiski se on vähä erilaista ku mitä lukio, ko se on kuitenkin enemmän vaan sitä pönttämistä.

JK: Hmm. Niin sää kaipaavat enemmän käytäntöä? Mitenkäs sä koit itse sen yläasteajan?

H: Mää oon kaikille sanonut, että mää haluan takaisin yläasteelle! Mää tykkäsin siitä ihan hirveesti. Siellä ei tarvinnut stressata, kun mää tiesin että mää pärjään kuitenkin ihan hyvin.

Heidi haki yhteishaussa lukioon sekä ammatillisiin opintoihin ja pääsikin molempiin vaihtoehtoihin. Hän haki leipuri-kondiittorin koulutukseen, koska ”tykkäsi leipoa”. Heidi on jälkepäinkin tyytyväinen, että ei valinnut lukiota opiskelupaikakseen, mutta pitää päätöstään hakeutua juuri elintarvikealalle hätiköitynä.

H: Mää olin sitten niinkun että en mää nyt sitte haluakaan ja sitte piti tehdä päätös nopeesti ja mää sitten mää niinku tykkään leipoa että mää meen tonne noin. Että se oli sellainen tosi hätiköity päätös.

Kysyttäessä yläkouluajan opinto-ohjauksen riittävyttä, toi Heidi esille sen hetkisen oman ehdottoman näkemyksensä hänelle ainoasta vaihtoehdosta. Tuon ainoan toiveen ollessa niin vahvana, hän ei hoksannut etsiä tietoa muista opintovaihtoehdoista.

JK: Saitko yläasteella opinto-ohjaajalta vinkkejä, minne hakeutua?

H: No ei hirveesti. Olin niin varma, että meen sinne yleisurheilulinjalle, että ei tarvinnut edes ajatella muita vaihtoehtoja enkä käynyt missää tutustumassakaan. Ois ollut kyllä ihan hyvä että ois käynyt, mutta enpä sitte tajunnut.

Varsinaiset opinnot ammattiopistossa Heidi koki mielekkäänä, tosin melko pian hänelle alkoi kertyä poissaoloja lintsaimisen vuoksi. Heidi viihtyi hyvin keittiön puolella, mutta teoriatuntien sijaan hän jäi mieluummin kotiin nukkumaan tai meni tylsien oppituntien ajaksi kavereiden kanssa tupakalle. Tässä vaiheessa kukaan ei kuitenkaan vielä huolestunut Heidin poissaolojen määrästä, sillä keittiötunneilla hän oli aina hyvin aktiivinen ja motivoitunut.

H: Kaverit koitti houkutella, että Heidi, tuu kouluun! Mutta mää olin vaan, että ei, kun mää nukun. Opettajaki oli sellainen, että muille se oli keittiöjaksoilla, että jos ne vähäki myöhästyi että missäs sää oot ollu. Mutta jos mää olin pois, niin ope vaan totesi että sua ei näkyny taas koulussa pariin päi-

vään. Ei mitään muuta. Vaikka sanohan kaikki, että mää oon niinku luotu alalle ja aina kun mää olin koulussa niin mää tein kaikki ja autoin muitakin enkä laistanut kaikesta. Mutta koulussa mää kuitenkin tykkäsin, että eka jaksohan oli vaan sitä kouluun tutustumista lähinnä, mutta toinen oli niinku oltiin keittiössä melkein koko ajan niin se oli kivaa. Silloin se tuntu vielä että jee, tätä mää haluan tehdä. Ku oli vaan se muutama tunti ja siellä tehtiin vaan kaikkea hyvää ja sit ite syötiin mitä tehtiin niin mikäs siinä niin just sellasta niinku täydellistä. Monesti lintsasin ne päivät, kun oli teoriaa. Enimmäkseen keittiötunneilla kävin. Mä oon kyllä sellanen, että voin nukkua koko päivän. Oli kyllä semmoistakin, etten vaan enää jaksanut herätä joka aamu kouluun, oli tauon paikka. Ei vaan kiinnostu. Mutta sitte iski se todellisuus siellä työssä oppimisessa.

Totuus tulevasta työstä alkoi valjeta ensimmäisen työssäoppimisjakson aikana lukuvouden 3.jaksossa, jolloin opintojen jatkaminen ei enää tuntunut Heidistä hyvältä ajatukselta.

H: no mää tein siinä just sen virheen, että mää niinku tykkään leipomisesta ja ruoanlaitosta niinku harrastuksena, että on kiva laittaa itelleen ja joskus kavereilleen tälleen ruokaa. Sitte lähinnä siinä vaiheessa kun mää olin siinä työssäoppimisessa just ennen joulua, niin silloin mää tajusin, että joo, en mää jaksa tätä niinku tälleen kokopäivätyönä. Ei se enää ollut sitten hauskaa. Tai eihän nyt työnteko yleensäkkään oo vaan hauskaa, mut siis kummin-kin.

Heidin kokemus muistuttaa työssäoppimisjakson tärkeydestä ammatillisissa opinnoissa. Joillekin nuorille työssä oppiminen tuo lisää motivaatiota opintoihin, toisille nuorille työssä harjoittelu tuo realismia ammatin harjoittamiseen ja herättää nuoren pohtimaan omaa koulutusvalintaa. Heidi pohti kypsästi harjoittelupaikan valintaa ja ymmärsi, että yhden työpaikan kokemus ei kerro totuutta koko alalta. Olisiko Heidi jatkanut opintoja, jos työssä oppiminen olisi tapahtunut jossain toisenlaisessa työympäristössä – huoltoasemaketjun sijaan esimerkiksi leipomossa? Itse asiassa Heidi oli hyvin tyytyväinen oman harjoittelupaikkansa valintaan, koska hän sai sieltä monipuolista kokemusta. Heidi koki myös saaneensa työssäoppimisjaksolla riittävää ohjausta niin työpaikalta kuin koulunsa omalta opettajalta. Kaiken kaikkiaan Heidi antoi hyvin myönteistä palautetta opiskelupaikalleen ja oman opiskelumotivaationsa puutteen syynä hän korosti yksiselitteisesti väärää alavalintaa ja siitä johtuvaa stressaantumista.

Opettajan käydessä Heidin harjoittelupaikassa, kertoi Heidi tuntemuksistaan ja halustaan keskeyttää opinnot. Opettaja suositteli Heidiä opiskelemaan jakson loppuun ja miettimään vielä tulevan joululoman ajan päätöstään. ”Opettaja sanoi että

katot nyt tämän jakson loppuun ja mietit loman ajan.” Samoihin aikoihin Heidi keskusteli keskeyttämisaikastaan vanhempiansa kanssa. ”No äiti sano työssäoppimisen aikana, että katot tän jakson loppuun ja mietitään sitten lomalla. Jos sitten vielä tuntuu siltä, niin saat lopettaa.” Joululoman jälkeen päätös oli Heidille itselleen selvä ja hän ilmoitti koulussa lopettavansa opinnot. ”Mää sanoin heti ensimmäisenä päivänä kun menin loman jälkeen kouluun, että mä lopetan. Että se oli niinku aika selviö! Luokanopettaja oli ensin niin, että ”et sää lähe mihinkään” ihan tietenkin huumorilla.”

Heidin kotona päätökseen ei suhtauduttukaan yhtä myönteisesti. Äiti oli päätöstä vastaan, mutta isä suhtautui asiaan ymmärtäväisemmin. *”Sitten loman jälkeen kysyin, että voinko lopettaa niin äiti sano että EI. Ja koska äiti ei antanut lopettaa, niin sitten piti vaan lintsata. Äiti sano, että käy vuosi loppuun. Iskä sano, että samahan se että lopeta vaan. Siis totta kai, onhan sekin niin etteikö välittäisi, vaan se on vaan sellanen. Jos sitte lupaat että meet syksyllä kouluun. Että mitäpä järkee sitä on käydä jossain, jossa vaan pakolla pitäis käydä .” Muutaman päivän Heidi lähti kotoa kouluun vain lintsatakseen tunnit, tosin koulussahan jo tiedettiin että häntä ei kannata odotella oppitunneille. Heidnin kaverit yrittivät kannustaa häntä jatkamaan opintoja vielä kevään ajan, mutta Heidnin päätä ei enää kukaan saanut kääntymään. ”Kyllähän toiset yritti sanoa, että jatka nyt vuoden loppuun--- Mullahan olisi todennäköisesti ollut siellä varma paikka jos oisin vaihtanut alaa, mutta en mä sitte, kun mä tiesin, että jos mä oisin jatkanut, niin mä oisin vaan lintsannut kokoajan. ”*

Heidin keskusteli eropäätöksestään koulukuraattorin kanssa, joka suhtautui asiaan positiivisesti. Äiti ei olisi halunnut vielääkään Heidnin keskeyttävän opintojaan, mutta isän myönteinen päätös riitti eropapereiden allekirjoitukseen. *”Koulukuraattori, kun menin hakemaan siltä niitä eropapereita, niin sano että ei tuollaista pirtsakkaa tyttöä...että rupesi hirveästi imartelemaan, mutta mä olin niinku että et saa käännettyä mun päätä että mä lähen. Se oli just sellanen hirveen mukava sekin. Se ei hirveesti mun mielestä ees kyselly mitään. Varmisti vaan, että ootsä nyt varmasti miettinyt tän loppuun asti. Sitte mejän äiti ei suostunut kirjoittamaan niitä niin iskä sitten kirjoitti ne.”*

Heidi koki opintojen keskeyttämisen huojentavana päätöksenä. Vasta opintojen keskeyttämisen jälkeen hän tiedosti, kuinka paljon opiskelu oli häntä stressannut ja ahdistanut. *”On tosi hyvä ollu, ja mä huomaa, että mä stressaan paljo vähemmän ja oon paljo rauhallisempi kun en oo ollut missään. Vaikka en mä ikinä oo*

niinkun tajunnu, kuinka paljon mää stressaan niinku koulusta ennen kuin nyt vasta kun lopetin sen niin se helpotti. Kun mä en edelleenkaan sisäistä sitä että ku mää on kotona niin kaverit on koulussa...mutta en mää oo mitenkään stressannut, vaan se on ollut ihan hyvä. Kun mulla meinasi koko koulunkäyntiin mennä järki ja mää päätin että mää pijän nyt tauon, että silleen.” Heidi keskittyi kevään ajaksi leppäilyyn ja ”kavereiden kanssa hengailuun”, mutta molemmat vanhemmat huolehtivat siitä, että hän ei olisi ollut täysin toimeton ja kehottivat tytärtään satsaamaan kevään yhteishaakuun. Heidillä oli ollut jo pitkään tiedossa, mille opintolinjalle hän aikoo nyt hakeutua.

Heidin pohdinnoissa tuli esille myös nuoren vanhempien merkitys opiskelupaikan valintaan. Viime kädessä päätöksen tulee olla nuoren oma päätös, mutta toki vanhempien mielipiteillä ja ohjaamisella on suuri merkitys toisen asteen opintojen valintaprosessissa. Heidi halusi hakea kevään yhteishaussa talonrakentajan koulutusohjelmaan. Hän harmittelikin, miksi ei hakenut kyseiselle linjalle jo aiemmin. Talonrakentaja on ollut jo hänen lapsuuden aikainen toiveammatti. Tässäkin yhteydessä lähiympäristön suhtautumisella oli osuutensa päätökseen, erityisesti äiti ei toivonut tyttärelleen raksamiehen uraa. Heidi oli ollut pienestä työstä asti kiinnostunut talon rakentamiseen liittyvistä ammateista, sillä hänen isä ja monet sukulaismiehet olivat töissä rakennusalalla.

H: Kyllä mää olin jo siinä vaiheessa, että mä oon niinku pikkutyöstä asti halunnut olla raksalla töissä mutta mää en vaan siinä vaiheessa kehannut sanoa meidän porukoille, kun meidän äiti on varsinkin ollut, että susta mitää raksatyyppeä tuu, että se on niin..että isi on rakentaja, mutta susta ei tuu. Ois pitänyt heti sanoa se. Mää siellä haastattelussa koulussa just selitin, että mun ukki on ollu raksalla, ja mun iskä on ollut ja setä ja kummisetä että se on vaan sellanen että mää haluan.

Heidi haki toivomalleen alalle yhteishaussa. Jos Heidi pääsisi valitsemalleen linjalle, alkaisi hänellä opinnot seuraavana syksynä Etelä-Suomessa – ei kotipaikkakunnalla. Heidi perusteli opiskelupaikan valintaa sillä, että olisi helpompaa aloittaa uudet opinnot uudessa ympäristössä jolloin myös koulunkäyntiin tulisi paremmin keskittyä.

JK: Minkä takia susta tuntuu siltä, että opinnot sujuisivat paremmin uudessa paikassa?

H: No tota niin...no jos olis entisessä koulussa, niin siellä olisi kaikki vanhat kaverit ja sitten ne saattais olla että, voi ei kun on tylsä tunti, mennään ulos tupakalle. Sitä tulisi helpommin lintsattua kun on kavereita. Mutta jos

ois uudessa paikassa ,niin sitten keskittyisi paremmin. Vaikka en määhän aikois muutenkaan sitten lintsata, ainakaan niin paljoa.

Muuttaminen vieraalle paikkakunnalle ei Heidiä jännittänyt ja olisihan hänellä siellä sukulaisia ja ystäviä. Entäpä uuden opintolinjan opiskelu, oliko Heidi miettinyt jo keinoja kuinka ylläpitää opiskelumotivaatioita?

H:Kiinnostaa paljon ja motivoi, kun oon niin paljon isän kanssa kulkenut. Mutta toisaalta oon vähän huolissani, että kun tiiän siitä jo niin paljon, mutta oon toisaalta niin kunnianhimoinen, että ehkä määhän meen vaan sillä kouluun että oon vaan, että määhän tiiän, määhän tiiän! Määhän oon aina oikeesti halunnut sitä, niin ehkä määhän nyt sitte vaan luotan siihen että määhän käyn siellä.

Myös uudella opintolinjalla on edessä jossain jaksossa yhteiset teoriaopinnot. Kantaako motivaatio oikeasta alavalinnasta niiden teoriaopintojen yli vai joutuukohan teoriaa kammoksuva nuori uudelle törmäyskurssille atto-jaksolla?

”Määhän en oikein koskaan ollu sellanen että oppisin lukemalla. Määhän oon ehkä elämäni aikana lukenut kaks kirjaa. Ja just silleen että tekemällä. Että pitää olla mahollisimman paljon, just niinku ei mitään teoriaa kun se on vähän niinku toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos. Ja tollakin alalla pitää olla hirmu sellanen sosiaalinen, silleen pitää olla kanssakäymistaitoja.”

Yhteishaun tulokset toivat Heidille iloisen uutisen, sillä hän pääsi opiskelemaan haluamaansa koulutusohjelmaan. Omien sanojensa mukaan tuossa koulussa ei olisi kuitenkaan alkanut hänen toivomansa opintolinja, joten hän ei aikonutkaan aloittaa syksyllä kyseistä koulutusta. Olisikohan paikkakunnan vaihdos ja elämänmuutos ollut liian suuri muutos nuorelle opiskelijalle – vai johtuiko aikeiden peruuttaminen yksiselitteisesti muutoksesta opintolinjassa? Kesäajan Heidi teki töitä sukulaisen rakennusalan yrityksessä ja vietti aikaa kavereiden kanssa. Ihan tyhjän päälle Heidi ei kesän jälkeen jäänyt, sillä syksyllä hän aloitti lukuvuoden mittaisen ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen, Ammattistartin. Alkukeväästä 2011 Heidi raportoi tuntemuksiaan Ammattistartilla opiskelusta: ”Ammattistartti on sujunut ihan hyvin, mukavaa on ollut ja uusia ideoita jatkoon on tullut mutta ei vielä mitään mikä olisi täysillä kolahtanut että ”tuota haluan ”isona” tehdä!” joten vielä tässä on puoli vuotta aikaa mieltä mitä sitä sitten lähtisi opiskelemaan.. toivottavasti jotain vielä löytyy!”

Heidin tarina on hyvä esimerkki koulutuspolulla etenemisestä pienestä katkoksesta huolimatta. Heidin päätös ensimmäisestä koulutushausta oli hyvin huoleton.

Lukio-opintojen urheiluvallmentajan vaihdos oli riittävä syy hakea lukion sijaan ammattiopistoon. Väärästä alavalinnasta johtunut opintojen keskeyttäminen ja Ammattistarttin opinnot vahvistivat Heidin urasuunnitelmia. Ammattistarttikoulutus ja työpaikat ovatkin usein tärkeitä ponnahduslautoja kohti jäsentyneitä ammattitavoitteita. Osallistuessaan vastaavanlaisiin opintoihin nuori saa Heidin tavoin lisäaikaa ja tukea ajatusten kypsyämiselle ja urasuunnittelulle. Lisäksi ammattistartissa voi korottaa päättötodistuksen numeroita, jolloin ollaan paremmissa yhteishakuasemissa. (Ammattistartti 2011.) Syksyllä 2011 Heidi kertoi iloisena kuulumisiaan. Hän oli päässyt ”jo pikkutyöstä asti unelmoimalleen rakennusalalle” opiskelemaan kotipaikkakunnalleen ja on ollut motivoitunut opintoihinsa koko syksyn ajan.

4.2 Minna – uupuneesta opiskelijasta onnelliseksi äidiksi

Heidin lailla myös Minnan koulumenestys yläasteella oli hyvää. Minna ei omien sanojensa mukaan joutunut tekemään paljoa työtä opintomenestyksen eteen. Hän piti koulunkäynnistä ja pärjäsi hyvin lukuaineissa vaikka ei niistä erityisemmin pitänyt. ”*Jos saisin valita, voisin käydä yläasteen uuestaan. Yläasteella oli tosi mukavaa.*” Kahdeksannen luokan aikana Minnan perheoloissa tapahtui kuitenkin muutoksia, jotka vaikuttivat Minnan jaksamiseen heikentävästi. Minna joutui ottamaan paljon vastuuta perheensä arjen hoitamisesta. Samaan aikaan hän pyrki myös menestymään koulussa yhtä hyvin kuin siihenkin asti. Minna jaksoi sitkeästi käydä koulua kevätlukukauden ajan, eikä kukaan opettajista eikä hänen laajasta kaveripiiristä vielä tehnyt huomioita Minnan väsymyksestä.

Kesän jälkeen, yhdeksannen luokan alkaessa, kotiin tuli perhetyöntekijä, joka antoi Minnalle ”luvan romahtaa” eikä Minna käynyt enää juurikaan koulua koko syksynä. Marraskuussa Minna joutui vaikean masennuksen vuoksi sairaalaan. Sairaalahakso kesti kaksi kuukautta, jonka jälkeen Minna muutti sijaisperheeseen. Yhdeksannen luokan oppimäärän hän suoritti sairaalakoulussa. Masennuksesta huolimatta Minna jaksoi uurastaa kouluaineissa niin, että päättötodistuksen keskiarvoksi tuli 8,5. Minna kertoi olevansa täydellisyyttä tavoitteleva ja vaati itseltään paljon. Hän ei kuitenkaan kokenut suorituspainetta vanhempiensa painostuksesta – Minna

oli saanut omien sanojensa mukaan itse määrittää itselleen sopivat suorittamisen rajat.

Yhdeksännen luokan aikana Minnalle selkiytyi toisen asteen hakutoiveet ja uupumuksesta huolimatta hän oli motivoitunut aloittamaan opiskelut syksyllä, jos hän pääsisi haluamalleen linjalle. Minnalle oli heti selvää, että hän ei halua lukioon, vaan ammattiopistoon cateringalalle. Minna oli päättänyt yhteishakutoiveistaan oman toimituksen ilman opinto-ohjaajan ohjausta. Toisena hakutoiveena Minnalla oli hopea-artsaanin opinnot ja kolmantena lähihoitajan opinnot.

Minna pääsi opiskelemaan toivomaansa alaa ja oli hyvin motivoitunut koulunkäynnistä. Minna käytti koko lukuvuoden ajan masennuslääkkeitä, joiden avulla hän pysyi koulukuntoisena. Niin ammattiaiheet kuin yhteiset teoria-aineetkin sujuivat häneltä erinomaisesti ”*Kaikki numerot mitä mulla on siinä opintokortissa, niin ne on kolmosia eli niinku parhaita mahollisia.*” Hän viihtyi koulussa hyvin ja piti niin käytännön tunteista kuin teoriatunneistakin sekä työssäoppimisen jaksosta. Toisaalta Minna toi esille tyttövaltaisen alan suorituskeskeisyyden nurjan puolen, kilpailuvietin, joka asettaa perfektionismiin taipuvaiselle nuorelle naiselle menestymispaineita. ”*Mua niinku harmitti, kun luokalla ei ollut kuin tyttöjä. Niillä on jotenkin kokoajan sellanen kilpailuvietti, että pitää olla toista parempi. Että jos tuollanen ala olisi poikien ala enemmän, niin totta kai mä siellä viihtyisin. Mutta toisaalta sitte, esimerkiksi joku poikien ala, esimerkiksi autoala, niin ei ne autot mua kiinnosta.*”

Kesän aikana Minna muutti omaan kämppään ja odotti toisen lukuvuoden opintoja motivoituneena vaikkakin vähän harmistuneena oman luokkansa ilmapiiriin. Hän aloitti seurustelun poikaystävänsä kanssa, mutta he eivät asuneet vielä yhdessä. Molemmat olivat sitoutuneita suhteeseen ja suunnittelivat yhteistä tulevaisuutta. Hän kävi kesäaikana säännöllisin väliajoin myös oman perheensä luona tapaamassa perhettään. Toisen lukuvuoden alkaessa Minna päätti jättää masennuslääkkeet pois, mutta pian sen jälkeen hänen jaksaminen oli jälleen koetuksella. ”*Mähän söin sen kokoajan noita masennuslääkkeitä, sieltä sairaalajakson alusta asti. Ja sitten ku mä jätin ne pois, niin mulle tuli taas sellainen olo, että mä en jaksa mitään. Ja sitte syksyllä..no kesä meni siinä ihan nätisti, ja alotin sitte syksyllä ihan normaalisti koulun ja siinä mä sitten kävin olikohan kuukauden vai puolitoista – ja sitte mä väsyin taas. Olisiko väsymys tullut lääkityksen jatkamisesta huolimatta, on vaikea sanoa. Sisukkaalla luonteella Minna yritti ja yritti tehdä opintojaan yhtä tunnollisesti kuin tähänkin asti, mutta jaksamiselle tuli rajat vastaan. Paine keskeneräisistä töistä nousi koh-*

tuuttoman suureksi. Väsymys johti myös arjen hallinnan vaikeuteen, muun muassa haluttomuuteen laittaa ruokaa tai ylipäätään syödä. Parin kuukauden päästä päädyttiin siihen, että lääkitys olisi hyvä aloittaa uudelleen.

M: Jotenkin tuntu, että koulussa on hirvittävästi kaikkia erilaisia hommia ja pitäis niitä tehdä eikä saa tehtyä siltikään. Ja sitte niinku ei vaan jaksanut. Sitte mulle tuli semmonenkin syksyllä, että mulla on nälkä, pitäis tehdä ruokaa, mutta mä en vaan jaksa. Ja sitte ku mä en tee sitä ruokaa, niin mä jaksan vielä vähemmän. niin ei siitä tuu mitään. --Sit mä väsyin vielä enemmän, ja taas enemmän. Ja sitte mä aloin syömään lääkkeitä ne on niinku tavaltaan auttanut mut ylöspäin jonkun verran.

Ensimmäisten väsymysoireiden ilmaannuttua Minna tiedusteli oma-aloitteisesti omalta opettajaltaan, että voisiko hän jatkaa opintojaan kevennetysti – mahdollisesti lyhyempien koulupäivien avulla. Syystä tai toisesta tuo laadittu lukujärjestys ei kuitenkin toiminut käytännössä, vaan Minnan omien sanojen mukaan häneltä vaadittiin suorituksia samalla tavalla kuin ennenkin.

M: Silloin syksyllä ku mä sanoin, että mä tartteen sellasen kevennetyn lukujärjestyksen että mä en jaksa muuten, niin se opettaja että okei, tehdä semmonen –mutta ei se sitte koskaan toteutunut.

JK: Eli te teitte sellaisen lukujärjestyksen yhdessä? Miksi se ei toiminut?

M: Koska...se sano, että pitäähän sun niillä tunneilla olla silti. Ja aina se sano, että pitäähän sun nyt siellä...ja että missä sää oot ollut kun sä et ollut niillä tunneilla..mää että, no mullahan on erilainen lukujärjestys..no mutta sunhan ois silti pitänyt olla siellä.

Minna koki paineita erityisesti tehtävistä, joita hän ei ehtinyt saada valmiiksi opettajan määräämään tahtiin. Syy, miksi töiden valmistuminen häneltä venyi, oli Minnan mielestä ajan puute ja siitä johtuva stressi. Ensimmäisen jakson loppupuolella Minna haki ensimmäisen kerran sairauslomaa uupumuksen vuoksi. ”---mää ensin hain sairauslomaa 2 viikkoa. Olin 2 viikkoa sairauslomalla, mut sitte meillä oli yhteisten aineiden jakso niin ei mun sitte enää auttanut mennä kouluun siinä jaksossa. Ja sitte mä enää jaksanut seuraavassa jaksossa edes mennä sinne kouluun. Mulla oli kauheesti kaikkea kesken ja ressiä hirveesti.” Minna keskusteli stressistään ja väsymyksestä paljon kuraattorin kanssa, joka yritti löytää keinoja Minnan opiskelutaakan lieventämiseen. ”no kuraattori sano, että mitäs tuosta stressaamaan. Jos et saa niitä valmiiksi, niin sitte menee neljännelle vuodelle, mutta mitäs väliä sillä on. Että vaan opiskelet vähä kauemmin. Mutta en mä mitään opiskella halunnut, vaan halusin töihin.” Minna ei kuitenkaan tykännyt ajatuksesta, että opinnot olisivat pitkittyneet.

M: Mää ressas ja ressas ja ressas, ja turhaa se oli. Ja sitte se meidän luokanvalvoja on...sellanen vanha huuhkaja niin sanotusti. Se ei ollenkaan tajunnut, että miten voi olla joku väsynyt.”

JK: Ikävä kuulla kyllä.

M: Se oli sellanen, että nyt sun pitää tehdä ja tulla silloin ja silloin kouluun saaja väkisin tää valmiiksi ja mua ei kiinnostanut yhtään. Ja mää että en varmaan tuu ku kerta noin pyytää.

JK: Hmm.oliko hän tietoinen sun taustasta, väsymyksestä ja kaikesta muusta?

M: Joo, kyllä se tiesi. Se kuvitteli, että mää on niinku täysin jo terve, sillai. Että mää jaksan samalla lailla kuin ennenkin

JK: Jos se luokanvalvoja olisi ollut ymmärtäväisempi ja joustavampi ja se kevennetty lukkari oisi toteutunut, niin voisitko kuvitella että oisit vielä siellä opiskelemissa?

M: No ehkä, ehkä saattaisin olla.

Minna kypsytteli keskeyttämisspätöstä mielessään sairauslomajaksojen ajan. Hän keskusteli päätöksestään myös omien vanhempien kanssa, jotka tukivat tyttärensä päätöstä. Edelleen hän pystyi jakamaan huolen väsymyksestään poikaystävän kanssa ja kokee poikaystävän tuen hyvin merkittävänä asiana. ”*No sehän oli silleen, että meillähän on aina ollut kotona, että jos mää oon päättänyt jotain, esimerkiksi tuon koulun suhteen, niin äiti on aina ollut että totta kai saat ite päättää. Iskän kaa me ei oikeestaan juteltu kauheesti. Ei isäkään kuitenkaan oo ollut koskaan päätöksiä vastaan.*” Minna päätyi keskeyttämään opinnot joulukuussa. ”*Koska mää en jaksanut ja mulla ei ollut motivaatiotakaan koska mua ressas niin paljon ne tekemättömät työt.*”

Minna oli helpottunut keskeyttämisspätöksestä, vaikka onkin edelleen huolissaan omasta jaksamisestaan. Jälkeenpäinkin hän vielä pohti, että hän oli liian väsynyt jaksukseen jatkaa opintoja – ajan kuluessa myös muut opintoalat alkoivat kiinnostamaan. ”*Ku mä sain sen paperin käteen ja mä laitoin siihen allekirjoituksen, siihen keskeytyspaperiin, nii oli sellanen olo, että jes, nyt mun ei tarttee enää huolehtia näistä koulujutuista, että mää pääsen eroon tästä koko hommasta vähäksi aikaa, ainakin vähäksi aikaa. Kyllä musta tuntuu että elämä on helpompaa ilman sitä koulua. Tai siis sillai, että jaksamisen kannalta ennemminkin. ei sillai, että en mää nyt viittis millään. Kyllä totta kai mää kävisin koulua, jos mää jaksaisin. Mutta ehkä tuo oli hiukan väärä alakin sinänsä.*” Minna osasi tunnistaa jo itsessään väsymyksen merkit, tosin oireita tai niiden aiheuttavia tekijöitä on silti hankala nimetä. ”*Ei vaan niinku kiinnostaa mikään..no en oikein osaa selittää..niinku kauhee taakka ois hartiolla koko ajan, vaikka ei välttämättä oo mitään, oikeesti. No esimerkiksi koulussa ei*

välttämättä oo oikeesti mitään semmosta, mistä pitäisi sitä stressiä ottaa. Tuntuu vaan, että on paljon kaikkea, mitä pitäis, vaikkei oikeesti oo.”

Masennuksen oireet olivat Minnalla selkeästi nähtävillä ja hän itsekin tiedosti jaksamisen haasteensa. On normaalia, että nuori reagoi arkielämän vastoinkäymisiin olemalla alakuloinen. Masennus, viha, suru ja ärtymys voivat olla tunnetiloina hyvin ohimeneviä ja normaaleja reaktioita pettymysten yhteydessä. Tunnetilojen vaihtelut eivät yleensä vaikuta nuoren toimintakykyyn, harrastuksiin eikä nuoreen tapaan suhtautua omaan elämään ja tulevaisuutensa. Mielialan vaihtelut eivät tällöin liiemmin vaikuta myöskään ikätoverikontakteihin. (Korhonen & Marttunen 2006, 81.) Kun omat selviytymiskeinot ja läheisten tuki eivät riitä, voivat masennuksen oireet johtaa mielialahäiriöihin, jotka ilmenevät hyvin yksilöllisesti. Tunnusomaisena nuorten masennusoireena on pidetty voiman ja mielenkiinnon puutetta sekä pitkään kestävästä ikävystyneisyyttä, johon usein liittyy kavereista ja perheestä eristäytyminen. Myös ahdistuneisuus, käytös-, tarkkaavuus ja päihdehäiriöt voivat olla samanaikaisia oireita masentuneella nuorella. (Isometsä 2011, 19–21; Korhonen & Marttunen 2006, 84.)

Koulusta eroamisen jälkeen Minna hakeutui mielenterveyden tukipalveluihin. Osallistumisen aloitus tuntui Minnasta ensin rankalta, mutta monipuolinen ohjelma toi päiviin uudenlaista sisältöä. Pian hän kuitenkin koki, ettei hyödy tarjotuista tukimuodoista. Muutamien osallistumiskertojen hän lopetti. Tukipalveluista irtisanoutuminen, loppukevään aikatauluttomuus ja rutiinien vähyyks voisivat olla osittain ahdistaviakin tekijöitä, mutta Minnan olo oli energinen ja iloinen. Edessä oli muun muassa kauan odotettu yhteen muuttaminen poikaystävän kanssa. Minna piti tärkeänä, että hän pysyy sitä ennen omillaan ja hän aikoi tehdä kaikkensa, että pärjää oman toimisesta. *”Nythän mää, niinku käytän kaikki rahat ite. Että ensin mää maksan vuokran, sähkölaskun, vesilaskun, ne mää maksan ensin pois ja sitte vasta katon että paljonko jää.”* Toisaalta hän suhtautui vielä huolettomasti itsenäiseen toimeentuloonsa, koska Minnan mielestä poikaystävän tehtävä oli käydä töissä ja tienata rahaa – hän voisi olla vaikkapa kotiäitinä.

Uudessa yhteishaussa Minna haki ensisijaisesti artesaanin koulutukseen. Kesän suunnitelmissa oli muutto satojen kilometrien päähän toiselle paikkakunnalle, missä poikaystävä aloittaisi asepalveluksen ja Minna mahdollisesti uuden koulutusalun opiskelun. Minna ei ollut erityisen huolissaan muutosta kauas läheisten ihmisten luota, mutta lähipiiri hiukan epäröi nuoren parin päätöstä hakeutua niin kauas

kotipaikkakunnalta. ”Äitihän on sillai, että no mitenhän sää jaksat siellä? No mää sitte, että jos en jaksa, niin sitte mää tuun takas. Saa Jukka asua sitte yksin siellä ja mää asun täällä. Että ei siinä auta. Että jos mää en siellä pärjää, niin se on sitten harmi.” Hän mietti jo etukäteen erilaisia vaihtoehtoja koulunkäynnin tueksi ja myös vaihtoehtoja mahdolliselle seuraavien opintojen keskeyttämiselle. ”Toisaalta, voinhan mää sielläkin lopettaa tavallaan sitte koulun, ja lähteä sitte harjoitteluun, se on niinku paljo helpompi se systeemi, se on vaan kuuden tunnin. Esimerkiksi voi mennä jonnekin päiväkotiin harjoitteluun tai kauppaan työkkärin kautta. Mähän kysyin tääl-täkin harjoittelupaikkaa mutta sitte ku mä olin tuolla tukipalveluissa, niin oishan se tullut hankalaksi, tässä on tätä muuta hommaa niin paljon. On nyt helpompi, kun saa olla ihan rauhassa ilman mitään stressiä.” Kysyttäessä Minnalta, miten hän on vaurautunut mahdollisiin uupumuksen tunteisiin ja koulunkäynnin motivaation ylläpitämiseen, hän vastaa: ”Jos on motivaatiota enemmän niin totta kai se auttaa jaksamaan. Mä luulen, että tuolla tulee niin paljon uusia asioita, ku mä en tiä siitä paljoakaan vaikka mä oon niitä juttuja tehnytkin, niin se kiinnostus tavallaan pysyy kokoajan, että se kiinnostus ei tavallaan katkea.”

Hakutoive toteutui ja Minna pääsi aloittamaan artesaanin opinnot syksyllä 2010. Opinnot tuntuivat alusta asti mielekkäiltä ja pariskunnan yhteinen arki uudella paikkakunnalla asettui mukavasti uomiinsa. Alkusyksystä Minna huomasi kuitenkin tullessaan raskaaksi ja raskauspahoinvointi alkoi kuluttaa voimia. Raskaus oli toivottu ja Minnan haave ammattiin valmistumisesta jäi taka-alalle. Lokakuussa hän keskeytti opinnot ja keskittyi vauvan odotukseen. Kuukautta myöhemmin Minna kirjoitti kuulumisiaan: ”Sitten kun vauva syntyy niin todellinen työ vasta alkaa. Mietin että mitenköhän pärjään elämässä yleensä kun ei ole ammattia ja on lapsia tulossa. Kuitenkin katselen positiivisella mielellä eteenpäin ja äitihän se on se haaveammatti.”

Tällä hetkellä Minna on 4kk:n ikäisen vauvan äiti. Nuori perhe asuu edelleen kaukana lähisuvustaan, mutta kokevat elävänsä tasapainoista perhe-elämää. Minnalla on toiveena pysyä kotiäitinä mahdollisimman pitkään ja saada lisää lapsia.

4.3 Tuulia – keskeyttämiskierteestä uuteen elämänvaiheeseen

Tuulia olisi tahtonut elää koko yläasteajan uudelleen niin, että hän masennuksen sijaan voisi nauttia normaalin nuoren naisen kasvutarinasta. Tuulia kärsi yläasteen 8. luokasta lähtien paniikkihäiriöstä ja toistuvista masennusjaksoista, jotka johtivat toistuviin poissaoloihin, heikkoon koulumenestykseen sekä syrjäytymiseen kaveripiiristä.

”Se oli se opiskelu vähä sellasta huonoa mulla, ku mää kärsin kato paniikkihäiriöstä ja mulla oli yläasteella aika paha masennus. Sitte meni se koulu silleen, että ei oikein jaksanut käyä sitä. En saanut unta ja kaikkee muitaki näitä oireita oli, paniikkia ja sellasta. Ja sitte tietysti opiskelu jäi siinä vähäsen sivusuunnalle. Jonain päivinä en mennyt kouluun ollenkaan ja sitte taas oli jälessä kaikesta ja sitte taas kokeissa oli vaikeeta ku ei tiennyt asioista.”

Positiivista Tuulian tarinassa on, että hän sai kokoajan tukea niin läheisiltään kuin myös omalta psykologiltaan. Tuulia miettii jälkepäin masennukseen johtaneita syitä, mutta koki asian olevan monen tekijän summa. *”Me muutettiin paikkakuntaa kun mää olin seiskaluokalla. Se oli vähä semmosta sopeutumista. Ja sitten jotenkin tuntu siltä, että siellä ei ollut samanlaisia ihmisiä niin kuin minä tuolla yläasteella. Sen koko yläasteen ajan tuntu siltä, että ei täällä oo ketään samanlaista niinku minä. Jotenki se elämäntilanne oli vaan sellainen huono. Ku ei ollut tavallaan löytänyt ketään samanhenkistä porukkaa ja tälleen näin niin siinäkin tunti ittensä vähän yksinäiseksi...siinä on varmaan aika paljon syitä, että minkä takia kärsi siitä paniikkihäiriöstäkin. Onhan se vieläkin mulla, mutta en mää enää saa paniikkikohtauksia niin usein.*

JK: Minkälaisissa tilanteissa sulla on niitä tullut?

T: No jos on paljo ihmisiä ympärillä tai jos on jotenkin painostava olo tai paljon asioita mitä pitäisi tehdä silleen niin, että senkin takia

JK: Joo. Saitko sää silloin yläasteella siihen varsinaisesti tukea koulussa, juttelitko asiasta jonkun opettajan kanssa? Paniikkihäiriöstä tai masennuksesta?

T: No, en varsinaisesti opettajan kanssa enkä terveydenhoitajan kanssa, että ei ne niinku kovin osannut siinä neuvoa. Että mää kyllä kävin tuolla psykologilla ja masennushoitajalla silloin muutaman vuoden, olikohan se kolme tai kaksi vuotta ja sitte mää lopetin sen koska mää tunsin, että mulla ei oo tarvetta käydä siellä kuitenkaan enää. Se on nyt helpottanut tää että ei oo enää niin paha tää paniikkihäiriö. Mää osaan ite kontrolloida sen suurin

piirtein ja ei oo niinku enää tarvetta siihen. Mutta silloin yläasteaikoina kylä oli.

JK: Mitenkäs sun perhe silloin suhtautui siihen? Saitko tukea äidiltä, isältä, veljeltä?

T: Kyllä ne sen ymmärtää, ja ymmärti silloinkin. Silleen niinku vaikeeta toisten sanoo siihen, silleen niinku tietää toisten sitä olotilaa niiden sivullisten.

Koulunkäynnin haasteista huolimatta Tuulia sai suoritettua yläkoulun kurssit, ei kyläkään omasta mielestään kovin hurrattavin arvosanoin. Tuulia pohti toisen asteen opintovaihtoehtoja, mutta ei tiennyt mitä niistä hän haluaisi. Opinto-ohjaustakin oli, jonka myötä Tuulia päätyi valitsemaan ykköstoiveeksi painoviestintäalan.

”Joo, oli meillä opinto-ohjausta. Mutta mulla oli silloin sellainen vaihe päällä että en oikein tiennyt mitä halusin. Ja vähä sama niinku nytkin, että en oikein tiedä että mitä mä haluan. Mää halusin lastenhoitajaksi, mutta sitte tota opinto-ohjaaja ehotti että painoviestintäala voisi olla kans mulle hyvä. Mää sitte hain sinne ensimmäisenä ja menin sitte sinne mutta ei sekään ollut sitte mun ala.”

Tuulia pääsi opiskelemaan painoviestintää, jonka hän kuitenkin keskeytti 2kk:n opiskelun jälkeen – ala ei tuntunut lainkaan omalta. Samana syksynä hänellä alkoi myös uusi masennuskausi. Masennusta Tuulia yritti hoitaa lääkityksellä ja keskustelemalla. Hän suhtautui lääkitykseen hyvin kielteisesti, eikä olisi halunnut hoitaa masennustaan kuin keskustelemalla. Pian hän lopettikin lääkkeiden syömisen.

Masennus on yleisin nuorten mielenterveyden häiriö Suomessa. Masennus on myös yleisimpiä nuorten sairauslomien syitä ja yleisin peruste ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymisessä. Nuoruusiän masennustilat ja lievätkin masennusoireet toimivat usein ennustavina tekijöinä mielenterveyden horjumiseen aikuisiällä. Onkin havaittu, että masennus alkaisi yhä nuoremmissa iässä. On myös varovasti arvioitu, että nuoruusiässä masennukseen sairastuvien määrä olisi lisääntymässä. Siitä huolimatta on muistettava, että valtaosa Suomen nuorista voi hyvin – puhutaan siis kuitenkin marginaaliryhmän pahoinvoinnista. (Lämsä 2011, 7.)

Tuulia hakeutui mukaan Taidetyöpajan toimintaan, jossa hän viihtyi hyvin koko syksyn ajan. Tuulian jaksaminen selkeästi koheni yhteisöllisyyttä korostavassa työpajassa. Kevään yhteishaussa hän haki vaatetus-, kauneudenhoito-, pintakäsittely- ja kone- ja metallialalle. Tuulia oli tietoinen, että hänen toivomiltaan aloilta oli hankala saada aloituspaikkaa. *”Ne alathan on sitte taas sellasia, että niille on koko ajan*

hirveen haku päällä, että kokoajan vaan tulee lisää oppilaita ja tälleen näin, että on kyllä vaikeeta päästä opiskelemaan.”

Tuulia sai opiskelupaikan viimeisestä hakutoiveestaan, kone - ja metallialan opinnoista. Aluksi Tuulia oli motivoitunut opinnoistaan. Hän viihtyi poikavaltaisessa ryhmässä, jossa Tuuliaan suhtauduttiin rennosti ja ystävällisesti. Ensimmäisten kahden jakson aikana alkoivat tuoda mukanaan haasteita opiskeluun. ”*No aluksi se tuntui ihan mukavalta, tota, sitte huomasi tavallaan, että ku ei oo niinku ollut aikaisemmin ollut alalla eikä tehnyt mitään niitä juttuja, niin sitte se alko olemaan vähä niinku vaikeeta tai se yks opettaja oli semmonen, että se sano että se tulee neuvomaan kohta mutta se ei ikinä tullutkaan. Niin sitte sen jälkeen se oletti, että siellä on jotain tehty muka ja sai niinku tämmösiä inhottavia katseita ku ei ollukaan mitään tehnyt. Ku ei vaan osannut tehdä, ku opettaja ei tullut neuvomaan!”*

Pohtiessaan opiskelumotivaation loppaamisen syytä Tuulia korosti useaan otteeseen luokan opettajan ammattitaidottomuutta ohjata oppilaita, joka johti Tuulian tapauksessa mielenkiinnon vähenemiseen.

”--- niin alko tulla sellanen tunne, että mä lopetan sen alan, kun kukaan ei ehtinyt neuvomaan. Oli siellä kyllä muutamalla muullakin semmonen tunne. Se oli vähä semmosta älytöntä. Mä on tässä vähä miettinyt jälkeinpäin, että miten ne on voineet ottaa sellasen opettajan sinne.. Sitte sitä miettii, että onko itellä käynyt huono tuuri kun on joutunut semmosen opettajan ryhmään, missä sitte on semmonen, joka ei oikein osaa. Tietysti se oli ihan huumorintajuinen ja kaikkee muuta, mutta sitte ku pitäisi tehdä töitä niin se on vaan silleen, että se ei osaa oikeella tavalla neuvoa sellasia, jotka ei oo ennen metallitöitä tehny. Että se niinku olettaa liikaa että pitäis osata valmiiksi kaikki. Et mun mielestä ku mennään oppimaan, niin pitää opettaa.”

Toisaalta Tuulia tiesi, että moni luokkakaveri piti kyseisestä opettajasta, mutta hän haki silti perusteluita opintojensa keskeyttämiseen ongelmalähtöisesti opettajasta ja ammattiopiston organisaatiosta. Ympäristökelijöiden lisäksi hän poti myös kokoai-
kaista väsymystä, joka johti toistuviin poissaoloihin. ”*Kyllä mulla oli vähä masen-
nusoireita ja vähä paniikkiakin. Mut oli silleenkin, että se vaan pikkuhiljaa alko
mennä siihen, että mua ei vaan kiinnosta.”*

JK: Ehtikö sulla olla yhteisten aineiden jaksoa eli attoaineita ennen keskeyttämispäätöstä?

T: Ne ois tullut vasta myöhemmin keväällä. Sekin mua vähä ihmetytti siellä, että suurin piirtein heti alusta lähtien alettiin tekemään salissa töitä. Että meillä ei melkein ikinä ollut teoriaa, ei melkein ikinä opeteltu mitään niinku niistä asioista yhtään mitään että niinku taululle oltais tehty tai monisteita

tehty että aina piti tehdä jotain käytännön töitä. Mutta että ois teoriaakin välillä, niin se ois hyvä. Että ei aina olisi sitä käytäntöä. Aina vaan joka aamu haalari päälle ja sinne saliin ja siellä sitte ootat opettajaa. --- kyllä se välillä oli todella turhauttavaa. Se oon vaan tämä, kun ryhmäkoot kasvaa ja opettajat vähenee.

Keskeyttämisen syistä keskustellessa tekee mieli kysyä Tuulialta, että mitäpä jos opettaja olisikin ollut erinomainen ja hän olisi saanut riittävän ohjauksen – olisiko hän kuitenkin jatkanut metallialan opintojaan? ”Kyllä mää varmaan ehkä olisin keskeyttänyt. Se on vaan semmonen vähän hankala juttu, että aina kun alussa lähtee jollekin alalle, niin sitä ei voi alussa tietää. Sen tietää sitten vasta ku kokeilee.”

JK: Tuliko sulla poissaoloja minkä verran?

T: No aika paljo oli---

JK: Minkälaisia oireita sulle tulee, kun sulla alkaa tulla masennuksen tai uupumuksen oireita? Onko se enemmän semmosta tylsistymistä, turhautumista vai täydellistä uupumusta?

T: Niin, tai sitte ylirasitusta. Se on silleen niinku, että ei välttämättä jaksaa aamulla herätä ja kaikkee tällasta näin. Mää en tiää, että se on ollu mulla vähä niinku joka syksy silleen. Syysmasennusta ja kaikkee.

JK: Koetko, että tuon alan opiskelu oli sulle ylirasittavaa?

T: Oli, olihan se tavallaan. Ja opettaja sano, että se oli heti alussa pitänyt lopettaa mutta sitten mää taas mietin, että jos mää heti alussa lopetan, niin mihin mää sitten meen. Mutta sitten mää huomasin, että eihän tää on mun ala.

Vähitellen keskeyttämispäätös alkoi selkiytyä.

”Se oli semmonen että se pikkuhiljaa alko tulla silleen niinku että sitte mää menin sinne opolle ko mua oikeesti alko niin kyllästyttään että mää en enää jaksaa sitä hommaa ja sitte opon kanssa puhuttiin ja sitte koulukuraattorin kanssa puhuttiin ja siinä täytettiin sitte se lomake missä kysyttiin että minkä takia ei halua enää jatkaa ja kaikkea tämmöstä näin. Sitte sain vielä yhden yön mieltä että haluanko todella erota koulusta ja ja seuraavana päivänä kävin sitte kirjottamassa sen eroamislapun.”

Tuulia keskusteli keskeyttämisaikeistaan vanhempien kanssa ja sai heiltä tukea eroamiseen. Päätös ei kuitenkaan ollut helppo, olihan Tuulia keskeyttänyt jo aiemminkin opintonsa.

”Porukat oli, että tee mitä itä haluat ja tälleen näin. Mutta sitte taas iskä oli vähä vastaan, mä en tiää minkä takia, että kai se on vähä silleen, että joillain ihmisillä on se, että jotkut kun lopettaa opinnot, niin et kai sää taas lopeta opintoja ja tälleen näin. Välillä sitä aattelee niinku silleen, että mitäköhän muut aattelee ku mää näin vanhana lähen opiskelemaan ja kaikkee tällasta näin että muut on siellä paljo nuorempia. Että muut on opiskelut

opiskellu jo. Että välillä tulee tommosia asioita mieleen. Mutta sitte kuiteski aattelee, että onhan tässä koko elämä aikaa opiskella. Se on jotkut vaan oon sellasia ihmisiä, että pitäis heti olla paperit kädessä..että mulla ei oo mitään kiirettä.”

Tuulia sai tukea päätökseensä myös poikaystävältään ja kuraattorilta. Opettajan kanssa hän ei asiasta keskustellut. ”*En mää oikeestaan jutellu siitä opettajan kanssa. Mää kävin vaan omat kamat hakemassa. Sitten se opettaja sano, vähä silleen sarkastisesti, että nooh, mitäs nytte, niin mää sanoin, että no, mää lopetan. no miks sää lopetat ja tolleen noin? No mä sanoin, että eiköhän se oo ihan selvää et mää oon kertonut sen sulle että tää ei oo mun ala. Ai jaa, no tervemenoa sitten!”* Marraskuussa opintonsa keskeytettyään Tuulian masennusjakso jatkui vielä, mutta stressi koulun loppumisesta huojensi mieltä. ”*No ehkä se masennus vähä helpotti. Mutta kyllä se oli niinku koko syksyn, tavallaan, että mää olin vähä että mä en jaksa tehdä yhtään mitään ja mää nukuin tosi pitkään aina sitten sen jälkeen kun olin sieltä koulusta lähtenyt. Keväällä sitten jo helpotti. Se on oikeestaan niin, että aina syksyisin masentaa.”*

Tammikuussa Tuulia aloitti talouskoulun. ”*Mää kävin tuossa talvella sillä masennushoitajalla ja se ehotti mulle semmosta. Mää sitte soitin sinne ihan paikan päällä ku mää innostuin siitä niin sitte mää pääsin sinne ku tuli siitä sitte ilmoituskirje. Se on ollut ihan mukavaa. Se jatkuu sitte syksyllä joulun asti.”* Tuulia oli motivoitunut talouskoulussa opiskeluun. Hän kävi talouskoulua kolmena päivänä viikossa 5-6 tuntia kerrallaan ja tällä rytmillä opinnot kestäisivät joulun asti. Tuulian mielestä tämä opiskelurytmi sopi hänelle hyvin ja hän vaikutti sitoutuneen opintoihinsa. Tuulia piti opettajistaan sekä ryhmästään. Kevään aikana Tuulia muutti äitinsä luota asumaan yhteen pitkäaikaisen poikaystävänsä kanssa. Loppukevään haastattelussa pyrin ennakoimaan tulevaa syksyä ja toin esille mahdollisen riskin toistuvasta masennusjaksosta ja sen vaikutuksesta koulunkäyntiin, mutta Tuulia ei uskonut masennuksen tulevan nyt niin pahana, koska opintoja on sopivasti kevennetty. Talouskoulun väljempi opiskelurytmi toi lisää voimavaroja ja antoi lisää aikaa ammatillisten toiveiden jäsentymiselle.

T: No mää luulen, että se on kuitenkin paljo helpompaa tuolla talouskoulussa sitte, että ei se masennus tuu varmaan silleen, ku ei oo viittä päivää viikossa. Siellä on kaikki muut vanhempia kuin minä, mutta mua se ei niinku häiritse. Se on tosi mukavaa ollut. Päivät on yleensä ne on jotain 5-6 tuntia, ihan sopivan verran. Senkin takia mää oon semmosessa erityisryhmässä,

ettei liikaa rasita itteään ko se on kolme kertaa viikossa ja se on vähä semmosta kevyempää ja siellä opettajat on sellasia rentoja ja ne neuvoe jos kysyy apua ja osaa auttaa silleen jos tulee vaikka paha olo.

JK: Onko sulla nyt kevään aikana ehtinyt tulla poissaoloja masennusoireiden vuoksi?

T: No, en mää sanois että niistä on tullut, vaan jonain päivinä on ollut sellanen että ei vaan jaksa. Mää oon puhunut niitten opettajien kanssa, että mää saatan olla joskus pois koska mulla on niin kauhee väsy tai sellanen päivä että ei pysty tekemään mitään.

JK: Miten ne opet on siihen suhtautuneet?

T: Kyllä mun mielestä paljo paremmin kuin ammattikoulun opettajat. Mutta sitte ammattikoulussahan on tietysti se, että siellä mennään tietystä järjestyksessä tietyt asiat, että jos on paljon pois, niin on vaikeempi opiskella niitä asioita, kun opettaja joutuu erikseen neuvomaan.

Tuulia jäi kesäloman viettoon odottelemaan elokuuta ja talouskoulun jatkumista. Hän haki aktiivisesti kaupungilta kesätöitä, siinä kuitenkin onnistumatta. Tuulia on hakenut kesätöitä aikaisemminkin, mutta ei ole niitä saanut. Jonkun verran hänellä oli työkokemusta satunnaisista lapsenvahdin hommista sukulais - ja tuttavapiiristä. ”en oo oikeita kesätöitä tehnyt. Nyt kun omaan kämppään muutti, niin sitä yritti hakea kesätöitä. Se on vaan niin, että niin moni paikka ei ota ja moni paikka on suhteilla. Se on opiskelijalle vaan niin vaikea tuo kesä sitten elää, että Suomen valtio taas kusee näitä asioita, ainakin mitä mun omasta mielestä. Ajatukset kävivät välillä myös lähitulevaisuudessa ja Tuulia pohti talouskoulun jälkeistä aikaa.

JK: No ootkos miettinyt niin pitkälle, että kun talouskoulu ensi jouluna loppuu ja siinä on sitten kevät vapaana, niin mitäs silloin tekisit?

T: No mää oon vähä aatellu, että jos menis sitten takasi sinne Taidetyöpaajaan ku se on tosi mukava paikka, että sinne voisi mennä.

Oikeaa alavalintaa pohtiessa Tuulia toi esille toiveammattinsa, joka hänellä on ollut 7. luokasta lähtien. Jostain syystä hän ei ole kuitenkaan missään vaiheessa hakenut opiskelemaan tuota alaa.

T: Tällä hetkellä mää aattelen, että minkä takia mää en oo koskaan hakenut lastenhoitoalalle koska sitä mää kuitenkin oon halunnut kaikesta eniten. Nää monet vuodet mitä on ollut sen seiskaluokan jälkeen niin mää oon halunnut lastenhoitoalalle siitä lähtien. Mutta aina oon kuitenkin miettinyt oisko kuitenkin joku muu ala sopivampi.

JK: Minkäköhän takia?

T: Niin, en tiää. Nyt mää sitte kuitenkin että aattelin, että kun talouskoulu kestää vuoden niin ensi keväänä mää hakisin sinne lastenhoitoalalle. Mää

oon ollut yläastella TETissä kaikki ne kolme kertaa päiväkodissa ja haluaisin kyllä tosi paljo sinne alalle.

JK: Ootkos sä vielä ehtinyt selvittää, mitä eri vaihtoehtoja on päästä opiskelemaan lastenhoitoalaa?

T: Sitä voi opiskella lähihoitajapohjalta ja sitten on myös tuo kristillinen opisto, jossa voi ohjautua mikäs se nyt on, joku lapsi ja perhetyötutkinto joku tällanen näin. Tuo kristillinen opisto on aika pieni paikka kanssa niin mää aattelin, että se vois olla parempi. Mulle jäi niin huonoja muistoja amiksesta, että en mää varmaan sinne haluaisi.

Vaikka tuleva syksy ja seuraavan vuoden suuntautuminen vaikutti olevan Tuulialle selvää, oli hänellä silti huoli tulevaisuudesta. Kysyttäessä, mikä häntä tulevaisuudessa eniten mietityttää ja huolestuttaa, toi hän esille ammatinvalinnan vaikeuden.

T: No etenkin se, että missä ammatissa mää haluaisin työskennellä että onko mulla mitään, että se pelottaa välillä että mihin mää oon menossa niin kuin yleensäkin elämänsuunta välillä

JK: Tuntuuko susta siltä, että sä pystyt ite vaikuttamaan asiaan?

T: Kyllä pystyn. Mutta just tuo, että nuo oppilaitokset on niin täynnä ja ottaa joka vuosi vähemmän oppilaita, että on niin pieni mahdollisuus päästä opiskelemaan tällä seudulla minun mielestä ainakin ammattia, ja sitte taas kun on nyt muuttanut tuohon asumaan, ettei halua muuttaa minnekään toiselle paikkakunnalle, mää oon muuttanut niin paljo mun elämässäni.

Keskustelussa tulivat esille myös muut vaihtoehdot hankkia kokemusta lastenhoidosta, esimerkiksi työmarkkinatuella toimivat työharjoittelut päiväkodissa. Tuulia sanoi miettineensä myös sitä vaihtoehtoa. ”Lastenhoitokin on enemmän semmosta käytännönläheistä kuin teoriaa. Siinä enemmän ollaan ihmisten kanssa eihän sitä niinku mistään papereista voida lukea.” Tuulian ja hänen poikaystävänsä parisuhde voi hyvin ja he olivat molemmat sitoutuneita avoliittoonsa. Poikaystävän opiskelut toisen asteen opinnoissa olivat vielä kesken, eikä pariskunnalla ollut vielä lukkoon lyötyjä tulevaisuudensuunnitelmia. Häitä vietettäisiin vasta muutaman vuoden päästä, eikä perheenperustamishaaveita ollut ihan vielä. Tuulia haluaisi kuitenkin perhettä lähivuosina. Oikeanlaista järjestystä perheenperustamisen, opiskelemisen tai ammattiin valmistumisen kanssa Tuulian mielestä ei ollut olemassa – kyse oli enemmän asioiden sujumisesta omalla painollaan. ”no, se on vähän siitä kiinni, että miten sitä niinku tulee ite pitkälti aattelemaan, että jompikumpi tulee sitte ku tulee. Että opiskelut opiskellaan sitte ku löytää sen sopivan alan ja nyt tälleen näin. Ja sitte jos haluaa lapsia, niin sitte haluaa.”

Kesän jälkeen kyselin Tuulialta hänen kuulumisiaan talouskoulun opintojen jatkumisesta. Tuulia oli päätenyt keskeyttämään talouskoulun opinnot elokuussa 2010. Hän aloitti syyskuussa matkailualan opinnot toisella paikkakunnalla. Pitkät koulumatkat ja aiempaa pidemmät koulupäivät kuitenkin väsyttivät. Alakaan ei tunnut omalta. Matkailualan opinnot keskeytyivät yhden kuukauden opiskelun jälkeen. Keskeyttämisen taustalla oli myös alkuraskauteen liittyvä väsymys ja pahoinvointi. ”*Kun on raskaana, niin on pahoinvointia kamalasti, se olis vaikeuttanu opintoja tosi paljon vielä entisestään. Nyt kun pahoinvointi on alkanu helpottamaan, niin ajattelin keväällä kokeilla työmarkkinatuella työharjottelua päiväkodissa, se olisi mieleistä, varsinkin jos pystyisi olemaan siellä ennen kuin äitiysloma alkaa.* ”

Nyt Tuulia on 19-vuotias kolmen kuukauden ikäisen tyttövauvan äiti. Hän on asunut vuoden ajan yhdessä pitkäaikaisen poikaystävänsä kanssa ja perheen perustaminen oli heidän yhteinen päätöksensä. Avomies opiskelee vielä toisen asteen tutkintoaan. Kesäkuussa 2011 Tuulia kertoi kuulumisiaan: ”*Hyvää meille oikeastaan kuuluu, tosi kiireistä vain. Tämä on tätä vauva-arkea. Tämä on vielä tälläistä harjottelua vauvan kanssa, että mitä se tahtoo milloinkin. Kyllähän tämä vauva-arki aika raskasta on, mutta se kyllä antaa ja myös ottaa. Ajattelin tulevaisuudessa vielä jossain opiskella mahdollisesti puutarha-alaa tai lastenhoitajaksi, ne on ne mun unelma-ammattit, ehkäpä jossain muualla päin Suomea.* ”

5 MOTIVAATION PUUTE – OPISKELIJAN VAI OPPI- LAITOKSEN ONGELMA?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä tekijöitä toisen asteen ammatillisten opintojen keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla oli. Lisäksi haluttiin selvittää, millä perusteilla nuori hakeutui ammattiopistoon, millaisena nuori koki keskeyttämisspätöksen ja millaisia tulevaisuuden näkemyksiä hänellä oli keskeyttämisspätöksen jälkeen. Tutkimuksessa korostuivat nuorten omat näkemykset opintojen keskeyttämisen merkityksestä omaan elämäntilanteeseen. Tutkimukseen osallistui kolme 17–19-vuotiasta nuorta naista, jotka olivat opiskelleet erään ammattiopiston yksiköissä vuosina 2008–2010.

Edellä kuvatut Heidin, Minnan ja Tuulian tarinat vahvistivat aiemmissä tutkimuksissa esiin tulleen keskeyttämisprosessin yksilöllisyyden. Silti edes yksilöllisellä tasolla tarkasteltuna kenenkään kolmen tutkittavan kohdalla ei voitu erottaa yhtä ainoaa keskeyttämisen syytä. Keskeyttämiset näyttäytyivät inhimillisinä ja hyväksyttävänä ratkaisuina nuorten naisten elämäkulussa. Löydökset toivat lisää vahvistusta aiempiin tutkimuksiin siitä, että opintojen keskeyttämiseen johtaneen motivaation puutteen taustalla oli useita tekijöitä yksilö - ja oppimisympäristötasolla (mm. Komonen 2001; Kuronen 2010). Merkittävimpinä taustatekijöinä yhdellä nuorella oli erotettavissa väärä alavalinta ja kahdella nuorella mielenterveydelliset tekijät. Löydöksistä ilmeni, että aiemmalla koulumenestyksellä, mielenterveydellisillä tekijöillä ja nivelvaiheen opinto-ohjauksella oli merkitystä ammatillisiin opintoihin hakeutumisessa. Jokainen nuori koki keskeyttämisspätöksen helpottavana ja heidän näkemyksensä tulevaisuuteen olivat positiiviset keskeyttämisspätöksen jälkeen.

Heidin, Tuulian ja Minnan kohdalla opintojen keskeyttäminen oli nuorten omien kokemusten mukaan järkevä, vaikkakaan ei helppo ratkaisu. Keskeyttämisspätös oli tekijä, joka katkaisi epäonnistumisen kierteen. Kaikki kolme nuorta elävät nyt ympäristössä, mikä onnistuessaan vahvistaa heidän minäkuvaansa ja itsetuntoa. Keskeyttämisiin johtaneet ratkaisut voivat selittyä näiden nuorten naisten kohdalla suorituksina, joihin he ohjautuivat ulkoisen motivaation kautta. Tavoitteet eivät alun perinkään tuntuneet nuorista omilta, vaan ne olivat jonkun muun: opinto-ohjaajan tai vanhempien. Prosesseista on erotettavissa myös ajattelu – ja toimintastrategioiden omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä, jolloin esimerkiksi masennus esti tavoitteen

omaksumista sisäiseksi motiiviksi. Epäonnistumisen kehään ajautuessaan nuoren voi olla hankala kyetä erottamaan omia kykyjä tai toiveitaan. (Nurmi 2011; Määttä 2007.)

Heidin keskeyttämisprosessia suojasivat selkeästi adaptiiviset strategiat, sillä epäonnistumisesta huolimatta hän jaksoi olla optimistinen ja luottaa itseensä ja siihen, että asiat järjestyvät väärästä alavalinnasta huolimatta. Nyt Heidi on opintotavoitteessaan sisäisesti motivoitunut ja siksi valmis sitoutumaan toiveammattiinsa valmistaviin opintoihin. Huonot elämäkokemukset herkistivät niin Tuulian kuin Minnan omaksuma itseä vahingoittavia ja opitun avuttomuuden toimintastrategioita. Ei-adaptiiviset strategiat johtivat lisääntyviin masennuksen oireisiin. Tutkimuksen löydökset vahvistivat esimerkiksi masennuksen ja epäonnistumisen kokemusten väliset kausaaliset yhteydet. Tuulia ajautui toistuvan keskeyttämisen kierteeseen, johon liittyi niin masennus – ja paniikkihäiriöoireiden kanssa kamppailemista kuin toistuvia väärä alavalintoja. Myös Minnan opiskelumotivaatiota heikensi masennus, johon osaltaan vaikutti pedanttisuus ja täydellisiin suorituksiin pyrkiminen.

Väärät alavalinnat ja siitä aiheutuva keskeyttämiskierre voimistavat entisestään jaksamattomuuden tunnetta ja heikentävät opiskelumotivaatiota. Tuulialle syksyt olivat sairauden kannalta vaikeinta aikaa. Kiinnitettiinkö tähän huomiota Tuulian aloittaessa uudella koulutuslallalla ja kulkeutuiko tieto uudelle luokanvalvojalle? Usein opiskelija ilmoittaa oppilaitoksesta eroamisensa syyksi ”muu syy” tai ”motivaation puute” ja tällöin sairaus voi jäädä tunnistamatta seuraavassa opiskelupaikassa. Minna kertoi olevansa pedantti täydellisyydentavoittelija, mikä johti ennen pitkää uupumiseen. Jos opinnoissa olisi joustettu riittävän hyvissä ajoin, olisiko totaalinen uupumus voitu estää? Huomioitava asia on myös lääkityksen rooli masennusoireiston hoitamisessa – kuinka lääkkeiden käyttäminen ja käytön lopettaminen vaikuttavat nuoren persoonallisuuteen, arjen hallintaan ja opiskeluun? Lääkitys näkyy väistämättä myös kouluarjesta suoriutumisessa.

Masennusta sairastavalle nuorelle opiskeleminen normaalirytmisissä on haasteellista. Tuulian ja Minnan kokemus oli se, että opettaja ei ymmärtänyt heidän väsymystään. Masentuneen nuoren opetus ja ohjaus vaatiikin opettajalta erityistä herkkyyttä ja tietoa masennuksen kohtaamisesta ja sen yksilöllisistä ilmenemismuodoista. Opettajan ja opiskelijan toimiva vuorovaikutussuhde on merkittävin oppimisympäristön tukimuoto opintojen sujumiselle. Joustavat opetusjärjestelyt ja opettajan konkreettinen tuki ovat opinnoissa selviytymisen edellytys. (Lehtoranta & Reinola 2007,

1; Veivo 2011, 172–175.) Nuoren masennuksen ensimmäiset oireet voidaan havaita yleensä koulussa. Nuori voi olla sulkeutunut, istuskella toimettona ja vetäytyä yksinäisyyteen. Koulusuoritukset laskevat ja nuorelle aiemmin tärkeät harrastukset jäävät pois. Niin Tuulian kuin Minnan masennus oireili pitkäkestoisena uupumuksena, jota edelsivät yhä tihenevät poissaolot. Pitkäkestoinen masennus ei yleensä parane ilman hoitoa ja siksi on tärkeää puuttua asiaan ajoissa. Minnan ja Tuulian kaltainen opintojen keskeyttäjä voi hyötyä esimerkiksi taidetyöpajan kaltaisesta ESR-rahoitteisesta hankkeesta, työllisyyspalveluista, etsivän nuorisotyön tai mielenterveyspalveluiden tarjoamasta tuesta ja toiminnasta.

Vähitellen Tuulian ja Minnan sisäiseksi motivaation lähteeksi tuli toive äitiydestä, sillä se oli asia, jota he molemmat itse toivoivat. Toive äitiydestä ohjasikin heidät irti epäonnistumisen kehän lannistavasta vaikutuksesta. Onkin todennäköistä, että vanhemmuus on elämäkokemuksena sellainen, että se vahvistaa nuoren naisen minäkäsitystä ja itsetuntoa. Äidiksi tulo keskeytti Minnan ja myöhemmin myös Tuulian koulutusuran. Kouluttautuminen siirtyi heidän kohdalla tulevaisuuteen, jolloin uratoiveet voivat olla jo jäsenyneempiä. Toisaalta Minna koki jo saavuttaneensa ”haaveammattinsa”, äitiyden. Nämä nuoret äidit voidaan nähdä nuorten kouluttautumisesta painottavan yhteiskunnan normipoikkeuksina, mutta heille äitiys näyttäytyy positiivisena asiana ja suojaavana tekijänä. Lähitulevaisuuden tärkein tavoite on hyvinvoinnin ylläpitäminen ja vanhemmuuden opettelu lapsiperheen arjessa. Tulevaisuudessa odottavat omat haasteensa; kouluttautuminen ja terveydentilan pysyminen tasapainoisena. Suurimpana haasteena voi silti olla nuori äitiys yhteiskunnassa, jonka normit asettavat elämäkulullemme tietyn järjestyksen. Nuoren valitessa näistä ”säännöistä poikkeavan” varhaisen vanhemmuuden, hän valitsee toisin. Pidentyneen nuoruuden, vastuuttomuuden ja omaa identiteettiä etsivän kapinoinnin sijaan Tuulia ja Minna valitsivat vastuun, sitoutumisen ja vanhemmuuden. (Hirvonen 2000, 17–18.)

Opintoihin kiinnittyminen, opinnoissa suoriutuminen ja lopulta valmistuminen on monen tekijän summa. Niille nuorille, joilla ei ole selkeää toiveammattia, oikean alan valinta kymmenien koulutusalojen joukosta on haastavaa. Väärän alavallinnan taustalla voi olla tietämättömyys alasta tai se, että opiskelija ei ole päässyt ensisijaisena toivomaansa hakukohteeseen. Peruskoulunsa päättävän on vaikea tietää hakeako leipuriksi vai koneistajaksi, kun ei ole kovinkaan selkeää käsitystä tulevan ammattialan sisällöstä ja omista vahvuuksista. Harvalla 16-vuotiaalla nuorella ovat

ammattisuunnitelmat hahmottuneet ja tällöin koulutusvalintoihin vaikuttavatkin kaverit ja vanhemmat. Läheisten tuen lisäksi myös nivelvaiheen opinto-ohjauksella on suuri merkitys toive-alalle hakeutumisessa. Peruskoulun heikko päättötodistus rajaa koulutusvalintoja, jolloin haluamalleen alalle ei pääse. Väärä alavalinta voi johtua nuoren hätiköidyistä päätöksistä, mutta myös puutteellisesta nivelvaiheen opinto-ohjauksesta. Kivekäs muistuttaa, että perusopetuksen tulisi perehdyttää oppilaita paremmin työelämään ja eri ammatteihin, jotta opiskelu ei päättyisi siksi, että mielikuvasta opiskeltavasta ammatista ei vastaa todellisuutta. (Kivekäs 2001, 21–22.) Nuorella ei ole siis mahdollisuutta valita, vaan sopeutua. Uudessa yhteishaussa etsitään taas sitä ”mun juttua”. (Ihatsu & Koskela 2001, 12.) Tällöin peruskoulusta päästään sinne minne joudutaan. Tämänkaltaiset pakkovalinnat aiheuttavat keskeyttämiä. Myös Numminen & kumppanit toteaa, että opintojen keskeyttämistä voidaan vähentää perusopetukseen sisällytyllä oppilaanohjauksella ja uranvalinnan ohjauksella. (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyhol, Siniharju & Svedlin 2002, 24.)

Oman ammattialan etsintä muutaman mutkan kautta voi olla osa nuoruuden normaalia kehityskulkua. Opintojen kiinnostavuus selviääkin kokeilemalla. Toisaalta voi olla, että kaikki nuoret eivät sitoutuisi opintoihinsa vaikka kyseessä olisi heidän toiveala. Päivä kerrallaan elävillä nuorilla ei myöskään välttämättä ole valmiuksia hakea tietoa mahdollisista opiskelupaikoista eikä realistisia käsityksiä omasta pystyvyydestään. Vähäisillä voimavaroilla varustettujen nuorten mahdollisuudet pärjätä koulutusta painottavassa yhteiskunnassa ovat jo lähtökohtaisesti heikommat. Komonen (1999) toteaa, että nekin nuoret yleensä tuntevat ja hyväksyvät yhteiskunnassa vaadittavat normaalisuuden mallit, mutta heillä ei ole niiden toteuttamiseen tarvittavia resursseja. Nämä nuoret tarvitsevat positiivisia kokemuksia normaalista elämästä ja työn tekemisestä, jotta heille olisi jossain vaiheessa mahdollista palata myöhemmin opintojen pariin. (Komonen 1999, 123.) Näitä myönteisiä kokemuksia voi saada esimerkiksi työharjoittelun tai työllistämisen kautta.

Vehviläinen (2007) pitää tulkintaa opiskelijoiden heikosta motivaatiosta klassisimpana ja kärjistetyksi sanottuna myös helpoimpana tulkintana keskeyttämisen syyksi. Tämän näkökulman mukaan opiskelijat tyypitellään ongelmaisiksi ja keskeyttämisen syytä haetaan heistä. Tällöin myös ratkaisuehdotukset kohdistuvat suoraan opiskelijaan, esimerkiksi yksittäistä opiskelijaa tukemalla ja auttamalla. Opiskelijakeskeisen ongelmatyypittelyn rinnalle on vähitellen noussut oppilaitoskeskeinen tulkinta, jossa keskeyttäminen nähdään yhtenä osana oppilaitoksen muita ongelmia.

Keskeyttämisprosentti voi olla siis oire jostakin muusta, esimerkiksi työ- ja oppimisyhteisön heikosta hengestä, opettajien työssä jaksamisen vähentymisestä, vääränlaisista organisaatiomalleista tai koulutuksenjärjestäjän vääränlaisesta toimintapolitiikasta. Ratkaisuehdotukset tulisi tämän näkökulman mukaan kohdistaa oppilaitoksiin ja koulutuksenjärjestäjiin. (Rantanen & Vehviläinen 2007; Jäppinen 2007).

Tämä tutkimus tukee aiempien tutkimuksien ja katsauksien huomioita siitä, että keskeyttämisen ennaltaehkäisemiseksi tulee oppilaitoksissa kiinnittää huomiota toimivaan nivelvaiheen opinto-ohjaukseen, yksilöllisten opiskelupolkujen huomioimiseen sekä ohjaukselliseen näkökulmaan. Yhteiskunnan on taattava jokaiselle nuorelle koulutuspaikka. Yhteiskuntatakuussa piilee kuitenkin ristiriita: on mahdotonta taata jokaiselle nuorelle juuri häntä kiinnostava tai hänelle parhaiten soveltuva opiskelupaikka. Laaksola (2012) toteaa, että paras nuorten syrjäytymisen ehkäisykeino on pitää heidät opintojen parissa aina ammattiin valmistumiseen asti. Tämän toteutuminen edellyttää hänen mukaansa kouluilta ja oppilaitoksilta hyvää oppilashuoltoa. Oppilashuollon tulee sisältää myös hyvää lähiopetusta eli oppilaalla on aina oltava opettaja tukenaan ja tunnistamassa mahdollisen syrjäytymisen merkit. (Laaksola 2012, 3.) Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on viime vuosina toimeenpantu useita erilaisia hankkeita ja tukimuotoja, joista niin Heidi, Minna kuin Tuuliakin hyötyivät vasta oppilaitoksesta erottuaan. Olisi syytä huomioida aiempaa enemmän, kuinka oppilaitoksissa toteutettujen projektien ja hankkeiden hyväksi koetut käytänteet saataisiin pysyvästi oppilaitoksen toimintakulttuuriin.

Opettajat tarvitsevat lisää tietoa keskeyttämisriskissä olevien opiskelijoiden tunnistamiseksi ja tukemiseksi. Tähän haasteeseen ovat tarttuneet muun muassa Motivoma-hankkeen toteuttajat. Hankkeen yhtenä tavoitteena onkin toimittaa valtakunnalliseen levitykseen pedagoginen käsikirja, jonka toivotaan vahvistavan opettajien ammatillisuutta ja moniammatillista yhteistyötä. Vaikka opintojen keskeyttäminen saataisiin vuositasolla edelleen vähenemään, tulee joukossa todennäköisesti aina olemaan nuoria, joilta syystä tai toisesta keskeytyvät opinnot. Riittävien aloituspaikkojen lisäksi täytyisi taata myös väliinpuotoajien hyvinvointi.

Tätä tutkimusta tehdessä on ollut havaittavissa, että tutkimuksen teon aikainen yhteydenpito minun ja tutkittavien välillä on ollut heille parhaimmillaan voimaannuttava ja elämäntähtäviä jäsentävä kontakti. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, mitä Heidille, Tuulialle ja Minnalle kuuluu muutaman vuoden kuluttua. Pitkittäistutkimuksen keinoin saataisiin lisää tietoa keskeyttämisen koke-

muksellisesta merkittävydestä juuri näiden nuorten elämänkulussa. Aiheeseen perehtymisen myötä pidän todennäköisenä, että kyseiset tapaukset edustavat pääpiirteineen isompia opiskelijaryhmiä. Hypoteesin todentaminen edellyttäisi määrällistä tutkimusta isommasta otoksesta. Kolmantena jatkotutkimuksena olisi tärkeää saada selville nuorten miesten kokemuksia opintojen keskeyttämisen taustalla olevista tekijöistä ja sen merkityksestä heidän omaan elämään. Vailla jatkosuunnitelmaa olevien opintojen keskeyttäjien joukossa on paljon nuoria miehiä, jotka ovat vaarassa jäädä määrällisten tilastofaktojen varjoon. Tutkimuksen haasteena on nuorten miesten tavoittamisen vaikeus, sillä opintonsa keskeytettyään he jättäytyvät usein pois yhteiskunnan tukimuodoista ja ajautuvat näin ulottumattomiin myös tutkimustyöstä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Abbot, R.D., Hill, K. G., Catalano, R.F. & Hawkings, J.D. 2000. Predictors of early high school dropout: a test of five theories. *Journal of educational psychology* 92 (3), 568-582.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino. ammatillisesta koulutuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Ammattiosaaja. 2011. Nuoret. Syksy 2011. Viitattu 11.1.2012.
http://www.ammattillinenkoulutus.com/upload/files/digipaper/amos_nuor_fi_sy11_digi/Ammattiosaaja_nuoret_syksy_2011_FIN_lores.pdf
- Ammattistartti 2011. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Koulutusnetti. Viitattu 11.1.2012.
<http://www.koulutusnetti.fi/?path=ammattistartti>
- Bridgeland, J.M, Dilulio, J.J.Jr. & Balfanz, R. 2009. On the front lines of schools. Perspectives of teachers and principals on the high school dropout problem. A report by Civic Enterprises. Viitattu 19.10.2011.
http://www.civicenterprises.net/reports/on_the_front_lines_of_schools.pdf
- Christenson, S.L. & Thurlow, M. L. 2004. School Dropouts: Prevention, Considerations, Interventions and Challenges. *Current Directions in Psychological Science* 13 (1), 36-39. Viitattu 24.10.2011.
<http://cdp.sagepub.com/content/13/1/36.full.pdf+html>
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2007. Research methods in education. New York: Routledge. Viitattu 19.1.2012.
<http://lib.myilibrary.com/Open.aspx?id=85853&loc=&srch=undefined&src=0>
- Dyer W.G. & A.L. Wilkins. 1991. Better stories, Not Better Constructs, to generate better theory: a rejoinder to Eisenhardt. *Academy of Management Review* 16 (3) 613-619. Viitattu 20.1.2012. <http://www.jstor.org/stable/258920>
- Eronen, S. & Nurmi, J-E. 1999. Life events, predisposing cognitive strategies and well-being. *European Journal of Personality* 13, 129–148.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Gentry, R. 2007. Two Can Reduce School Dropout: A Live Student and a Wired Teacher. A Paper Presentation For The American Education Week/Urban Education Conference College of Education and Human Development.

Jackson State University. Viitattu 20.10.2011.
<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED500318.pdf>

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, E. 2000. Raskaus nuoren valintana. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Viitattu 5.1.2012. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4950-9.pdf>
- Hitchcock, G. & Hughes, D. 1995. Research and the teacher. A qualitative introduction to school-based research. 2nd edition. London : Routledge. Viitattu 10.2.2012.
http://www.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=qRuNQ6_KLSsC&oi=fnd&pg=PR10&dq=hitchcock+%26+hughes&ots=vDeVtWd2x3&sig=WoLlQ6noLiS_vI3BhHlfB5LPwDg&redir_esc=y#v=onepage&q=hitchcock%20%26%20hughes&f=false
- Huhtala, M. & Lilja, K. 2008. Ongelmalliset oppijat. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Huhtala, S. 2005. Tukitoimia oppimiseen ja opiskeluun - yksi ratkaisuyritys ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi. Kasvatus 36 (2005): 2, 126–137, 162.
- Ihatsu, M. & Koskela, H. 2001. Keskeyttääkö vai ei? Ammatillisten oppilaitosten aktivointi ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen -projektin alkukartoitus. Opetushallitus. Vantaa: TummaVuoren kirjapaino.
- Isometsä, E. 2011. Masentunut tunnetila, mieliala ja masennusoireyhtymä. Teoksessa Heiskanen, T. ym (toim.). Masennus. Duodecim. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy. 19–34.
- Jäppinen, A-K. 2007. Kiinni ammattiin – Ote opintoihin. Keskeyttämisen vähentäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetusministeriön julkaisuja 2007:27. Opetusministeriö.
- Kivekäs, M. 2001. Ammatillinen koulutus nuoren selviytymisen ja syrjäytymisen pelikenttänä. Teoksessa M. Kivekäs & K. Suopajarvi. Syrjäänpuodotettu vai oman polkunsu kulkija: Nuori ammatillisen koulutuksen keskeyttäjänä. Kotka: Kotkan kaupungin sivistystoimi, 4-120.
- Komonen, K. 1999. Yksilöllinen valinta vai portti koulutukselliseen syrjäytymiseen? – ammattikouluopinnot keskeyttäneiden nuorten koulutuspolut. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORA:n julkaisuja Nro 14, 117–127.

- Komonen, K. 2001. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen osana yksilön elämäntulkua. *Nuorisotutkimus* 19 (2001) : 3, 4–23.
- Korhonen, V. & Marttunen, M. 2006. Mielialan vaihtelut ja mielialahäiriöt. Teoksessa Laukkanen, E. ym. (toim.) *Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen*. Hämeenlinna: Karisto Oy. 79–89.
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäntouluun – Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäntouluusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26.
- Kuronen, I. 2011. ”Mun kompassin neula vaan pyörii”. Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Laaksola, H. 2010. Ammatikoulutuksen suosio lakipisteessä. *Opettaja* 50, 16.
- Laaksola, H. 2012. Syrjäytymisen ehkäisystä kärkihanke. *Opettaja* 8–9/2012, 3.
- Lehtoranta, P. & Reinola, O. 2007. Haastava nuori ammattia oppimassa. Miten toimii nuoruusikäisen kanssa koulussa tai työpaikalla? Helsinki: Yliopistopaino.
- Lämsä, A-L. 2011. Mitä tarkoitamme nuorten masennuksella? Teoksessa Lämsä, A-L (toim.). *Mieli maasta*. Juva: Bookwell Oy. 14–29.
- Malmberg, L-E. & Little, T.D. 2002. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.). *Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 127–144.
- Määttä, S. 2007. Achievement strategies in adolescence and young adulthood. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. 2011. Motivoimaa -hanke ammatillisen nuorisosteen koulutuksessa. *NMI Bulletin* 21 (2), 36–50.
- Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R. 2002. Opintoohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.
- Nurmi, J-E. 2011. Miksi nuori syrjäytyy? *NMI-bulletin*, 2011, Vol. 21, No. 2, 28-35.
- Opetusministeriö. 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistion tiivistelmä. Opetusministeriö 2005:33. Helsinki.

- Opetusministeriö. 2007. Opintojen keskeyttämisen vähentämisen toimenpideohjelma. Opetusministeriön monisteita 2007:2. Helsinki. Viitattu 1.2.2012.http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liittet/opm_monisteita_2.pdf?lang=fi
- Patton, M. 2002. Qualitative research & evaluation methods. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Princiotta, D. & Reyna, R. 2009. Achieving graduation for all. A governor's guide to dropout prevention and recovery. National governors association center for the best practises. Viitattu 1.2.2012.
<http://www.nga.org/files/live/sites/NGA/files/pdf/0910ACHIEVINGGRADUATION.PDF>
- Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Smyth, J. 2006. `When students have power`: student engagement, student voice, and the possibilities of school reform around `dropping out` of school. International Journal of leadership in education 9 (4), 285-298.
- Stake, R. E. 1995. The art of case study research. London : Sage publications.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. 51/1988. Oulu: Monistus – ja kuvakeskus.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Tilastokeskus. 2011. Koulutuksen keskeyttäminen 2009. Suomen virallinen tilasto. Viitattu 19.10.2011. http://www.stat.fi/til/kkesk/2009/kkesk_2009_2011-03-15_tie_001_fi.html.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 1.–2. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uotinen, S. 2008. Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Veivo, L. 2011. Miten kohtaan masentuneen opiskelijan? Teoksessa Lämsä, A-L (toim.). Mieli maasta. Juva: Bookwell Oy. 72–86.
- Yin, R.K. 2012. Applications of case study research. 3.painos. Los Angeles: Sage Publications.

Liite 1: Lomake oppilaitoksesta eroamiseen

Koulun nimi

KOULUN LOGO

OPPILAITOKSESTA EROAMINEN

Mikäli harkitset oppilaitoksesta eroamista, keskustele asiasta ensin koulukuraattorin tai opinto-ohjaajan kanssa. Jos päädyt siihen, ettet jatka opiskelua tai et keskeytä opiskeluasi määräaikaisesti, täytä lomake ja palauta se koulukuraattorille.

Opiskelijan nimi _____ Syntymäaika _____

Osoite _____ Puhelin _____

Oppilaitos _____

Perustutkinto _____ Ryhmä _____

SYYT EROAMISEEN (yksi seuraavista vaihtoehtoista)

1. Opiskelupaikan vaihto
Mihin oppilaitokseen ja milloin:

2. Siirtyminen työhön
4. Terveydelliset tekijät
6. Motivaation puute
8. Muu syy eroamiseen mikä?

3. Väärä valinta/ala
5. Perhe-/henkilökohtaiset syyt
7. Taloudelliset tekijät

Jatkosuunnitelmani

Olen keskustellut päätöksestäni

huoltajan kanssa (alle 18 v.)

_____/_____

huoltajan allekirjoitus (alle 18-vuotiaalta)

(jatkuu)

(Liite 1 jatkuu)

____/____ _____
 opiskelijan allekirjoitus

luokanvalvojan ja koulukuraattorin/opinto-ohjaajan/ kanssa ja **palauttanut** oppilaitokselle lainaksi saamani opiskeluun liittyvät tarvikkeet

____/____ _____
 luokanvalvojan allekirjoitus

____/____ _____
 koulukuraattorin/opinto-ohjaajan allekirjoitus

OPPILAITOS TÄYTTÄÄ

koulukuraattorin/opinto-ohjaajan merkinnät

(mm. yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan, ammatinvalinnan ohjaustarve ja muu tuen tarve opintojen päättyessä)

Viimeinen koulussaolopäivä

____/____ _____
 Opintosihteeri

Kansaneläkelaitokseen (KELA) ilmoitettu

____/____ _____
 Opintosihteeri

Opiskelija eronnut

____/____ _____
 Opintosihteeri

Liite 2: Selvitys tutkimukseen liittyvästä haastattelusta

SELVITYS TUTKIMUKSEEN LIITTYVÄSTÄ HAASTATTELUSTA

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa erityisopettajaksi. Pro gradu-tutkimukseni tarkoituksena on selvittää toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelleiden nuorten opintojen keskeyttämiseen johtaneita syitä.

Haastattelu on Sinulle täysin vapaaehtoinen ja voit keskeyttää sen koska tahansa. Nauhoitan keskustelun, jotta myöhempi haastattelun analysointi olisi luotettava. Keskustelut ovat luottamuksellisia, eikä henkilötietosi tule esille tutkimuksessani.

Toivon, että voisin käyttää tutkimuksessani apuna ammattiopiston tulohaastattelulomaketta, jonka jokainen opintonsa aloittanut opiskelija on täyttänyt. Lisäksi pyydän lupaa erohaastattelutilanteessa täytetyn lomakkeiston käyttöön, mikäli tällainen keskustelu on käyty kuraattorin tai opinto-ohjaajan kanssa ennen eropäätöstäni.

Kunnioittavasti,

Jemina Kettunen

Liite 3: Tutkimussopimuslomake

TUTKIMUSSOPIMUS

Olen perehtynyt kyseiseen tutkimukseen liittyvän haastattelun selvitykseen. Osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti ja voin halutessani keskeyttää haastattelun.

Suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan. Olen tietoinen, että henkilötietojani käsitellään luottamuksellisesti.

Suostun siihen, että tutkija voi hyödyntää tutkimuksessaan opintoihini liittyvää ammattiopiston tulohaastattelulomaketta sekä erohaastattelutilanteen lomaketta, jos sellainen on täytetty ennen eropäätöstäni.

Pvm ja paikka ____/____/____ _____

Haastateltavan allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

Liite 4: Lomake huoltajan suostumusta varten

HUOLTAJAN SUOSTUMUS

Olen antanut lapselleni suostumukseni osallistua Jyväskylän erityispedagogiikan laitokselle tehtävään pro gradu -tutkielmaan. Olen perehtynyt kyseiseen opinnäytetyöhön liittyvän haastattelun selvitykseen.

Ymmärrän, että lapseni osallistuu haastatteluun vapaaehtoisesti ja voi halutessaan keskeyttää haastattelun.

Suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan. Olen tietoinen, että lapseni henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Suostun siihen, että tutkija voi hyödyntää tutkimuksessaan lapseni opintoihin liittyvää oppilaitoksen tulohaastattelulomaketta sekä erohaastattelutilanteen lomaketta, jos tällainen haastattelu on käyty ennen eroamispäätöstä.

Pvm ja paikka ____/____._____

Huoltaja

Haastateltava

Jemina Kettunen

Liite 5: Haastattelurunko

NYKYTILANNE

- Kuinka asut; vanhempiesi luona vai jotenkin muuten (vai poikaystävän kanssa tms)
- Perhetausta, ”kotiolo”
- Seurusteletko?
- Mitä teet tällä hetkellä päivisin?
- Kuinka omasta mielestäsi jaksat? Oletko tällä hetkellä tyytyväinen elämääsi?
- Perheestä/läheisiltä saatu tuki elämän vaikeissa tilanteissa, suhde vanhempiin (esim. sijaisvanhemmat)
- Onko sinulla kavereita, mitä ajattelet heistä, ovatko he läheisiä sinulle? verkkoyhteisöt, facebookin merkitys ja siellä roikuttu aika (vaikutus vuorokausirytmiiin)
- Opintotausta: monennetko opinnot kyseessä?(kymppiluokka/OKSA/ammattistartti/välivuosi –kuinka sen on kokenut)

OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN JA SYIDEN POHDINTA

- Milloin keskeytit opintosi (keskeytit xx.xx –miltä tämä ajanjakso on tuntunut)
- Muistele keskeyttämispäätöstäsi – kuinka se kävi: olitko miettinyt sitä jo pidempään vai keskeytitkö äkillisesti?
- Oliko keskeyttämisen ratkaisun teko helppoa? Miksi oli helppoa? Jos oli vaikeaa niin miksi?
- Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että et tahtonut jatkaa opintoja?
- Osaatko sanoa, mikä vaikutti eniten opintojen keskeyttämiseen?
- Kuuntelitko ennen päätöstä esim. sinulle läheisiä ihmisiä/saitko joltain koulun ulkopuoliselta ihmiseltä tukea päätöksenteossa?
- Kävitkö kuraattorin tai opon luona ennen koulusta lähtöä(erohaastattelutilanne)?
- Kuinka opintojen keskeyttäminen on vaikuttanut elämääsi ja tulevaisuudensuunnitelmiisi?
- Onko sinulla uusia koulutussuunnitelmia ensi syksylle ja jos niin millaisia?

KOKEMUKSET AMMATILLISISTA OPINNOISTA (Opintomenestys, poissaolot, oppimisvaikeudet, muut haasteet jne.)

- Miten opiskelusi sujuivat? (erottele: ammatill.aineet, yhteiset aineet (kielet, matikka) ja valinnaiset?)
- Onko sinulla oppimisvaikeuksia tai koitko, että tarvitset johonkin oppiaineeseen tukea?
- Oliko sinulla epäonnistumisen kokemuksia jossain opiskeluasiassa?
- Mikä opinnoissa innosti?
- Jos oli vaikea innostua opiskelusta niin miksi (motivaation kartoitusta..) ?
- Tuliko sinulle paljon poissaoloja/kertykö rästiin jääneitä opintoja? Miksi? Yrititkö missään vaiheessa aktiivisesti selvittää rästiopintoja?(vastuun rooli)
- Mitä ajattelet ammatillisista opinnoista, jos vertaat yläkoulu-aikaan, oliko jokin ammatillisissa opiskeluissa haastavampaa (tai helpompaa?)
- Miksi? (jatkuu)

(Liite 5 jatkuu)

KOULUYMPÄRISTÖSTÄ SAATU TUKEA

- Mitä ajattelet opiskeluympäristöstäsi, jossa aloittelit opintoja?
- Osaatko sanoa oliko kouluympäristössä jotain, joka vaikeutti opiskelumotivaatiota/opiskelua?
- Oletko saanut opintoihisi tukea koulustasi? (saitko tukea muualta, esim.sos.työntekijä?)
- Tiesitkö keneltä olisit saanut kouluympäristössä apua, jos sellainen tilanne oli/olisi tullut?
- Jos jäit ilman tukea, mihin asioihin olisit toivonut sitä saavasi?

AIKAISEMPIEN KOULUKOKEMUSTEN MUISTELU

- Miten yläkouluaiikasi sujui, kuuluitko pienryhmään tai saitko jossain aineessa erityisopetusta?
- Epäonnistumisen kokemukset, oliko sellaisia?
- Koulussa saadun tuen määrä, jos olit erityisopetuksessa/pienryhmässä niin olitko siellä viikoittain, kuinka usein, mitkä aineet?

TULEVAISUUTEEN SUUNTAUTUMINEN

- Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia sinulla on?
- Mille alalle tahtoisit kouluttautua ja oletko hakenut yhteisvalinnassa johonkin kouluun?
- Uskotko pääseväsi kouluun (ei-kyllä ->miksi?)
- Jos aloitat opinnot tulevana syksynä niin miten arvelet motivaatiosi opiskeluja kohtaan (motivaation taustalla oleva toimintamalli)
- Mitä muita tavoitteita elämässäsi on?
- Millaisiin töihin haluaisit tulevaisuudessa sijoittua?
- Onko elämässäsi jotain asioita, joita pelkää tai joita murehdit?
- Uskotko pystyväsi vaikuttamaan asioihin? Millä lailla ja miten? Jos et niin miksi?
- Omat käsityksesi vahvuuksistasi/tuentarpeista?
- Unelmia?

KEHITTÄMISEN NÄKÖKULMA/ TERVEISET KOULUUN

- Kerro minulle, mikä opiskeluympäristössä toimi?
- Mitkä asiat taas ei toimi eli on niin sanotusti ”syvältä”?